A Subhashita A Day ASAD

ప్రతిదినం సుభాషితమ్

Document Information

```
Text title : subhaashhita postings by Kedar Naphade
File name : subhaashhita_kedar.itx
Category : subhaashita, sangraha, subhAShita
Location : doc_z_misc_subhaashita
Author : Kedar Naphade
Transliterated by : Kedar Naphade
Proofread by : Kedar Naphade
Latest update : August 28, 2021
Send corrections to : sanskrit@cheerful.com
```

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

January 21, 2023

sanskritdocuments.org

A Subhashita A Day ASAD

ప్రతిదినం సుభాషితమ్

This is the 'un-edited' collection of Kedar's postings of ప్రతిదినం సుభాశితం (pratidinaM subhAshitaM A Subhashita A Day or shortened as ASAD) on the sanskrit-digest mailing group archives. If you would like to edit and format these, please write to sanskrit at cheerful.com.

ASAD (2)

కిమపి శుభకార్యం గణేశవన్దనేన అథ వా సరస్వతీ వన్దనేన ప్రారభ్యతే ।
అతః ఏషః ద్వితీయః శ్లోకః సరస్వతివన్దనాయ సమర్పయామి

Any good endeavour is begun by a prayer to Ganesh or Saraswati. Hence this second subhhAshita of ASAD is dedicated to Saraswati :

యా కున్దేన్దుతుశారహారధవలా యా శుభ్రవస్త్రావృతా
యా వీణావరదణ్డమణ్డితకరా యా శ్వేతపద్మాసనా ।
యా బ్రహ్మాచ్యుతశన్కరప్రభృతిభిః దేవైః సదా వన్దితా
సా మాం పాతు సరస్వతీ భగవతీ నిఃశేషజాడ్యాపహా ॥

One who is as white as a garland of kunda flowers and waterdrops, who has worn white apparel, whose hand is placed on the stem of the vINA, who is sitting on a white lotus, and who is always worshipped by Gods such as Brahma, Achyuta (Vishnu) and Shankara, that Sarasvati, who completely steals (one's) lethargy may bless me ...

ASAD (3)

తృతీయే అస్మిన్ శ్లోకే గర్దభాత్ త్రీణి శిక్షేత

In this third verse of ASAD, learn three things from the donkey...

అవిశ్రామం వహేద్భారం శీతోష్ణం చ న విన్దతి ।
ససన్తోషస్తథా నిత్యం త్రీణి శిక్షేత గర్దభాత్ ॥

(He) carries loads without rest, is not deterred by the heat or cold, is always content these three things should be learnt from the donkey

---

ASAD (5)

ఏతస్మిన్ సుభాశితం భవతి శఙ్కరస్తవనాయ । సుష్ఠు కృతః ఖలు శబ్దప్రయోగః అస్మిన్ । పఠతు

This subhAshita is a prayer to Shankara. It has a nice verbal composition

పినాక ఫణి బాలేన్దు భస్మ మన్దాకినీ యుతా ।
ప వర్గ రచితా మూర్తిః అపవర్గ ప్రదాస్తు నః ॥

Equipped with a spear(pinAka), snake(phaNi), the crescent of the moon(bAlendu), ashes and the ganga, may this idol composed from the 'pa varga' (the consonants pa, pha, ba, bha, ma) lead us to heaven (apavarga).

ASAD (6)

అస్తి ఏషా సమస్యాపుర్తిః

(here is a riddle)

పానియం పాతుమిచ్ఛామి త్వత్తః కమలలోచనే ।
యది దాస్యసి నేచ్ఛామి న దాస్యసి పిబామ్యహమ్ ॥

The apparent meaning : O Lotus eyed, I wish to drink water from you. If you give it to me, I do not want it, but if you dont give it, I shall drink it !!! (which obviously makes no sense..) The solution : the trick is in the word “dAsyasi” which has been interpreted above as the future tense form of the verb 'dA' meaning to give. However it is correctly interpreted as the sandhi dAsi + asi Hence the second line actually means, if you are a

dAsi, I dont want it, but if you are not a dAsi I shall drink it. Perhaps this goes back to the times where brAhmins would note accept even water if it was touched by untouchable dAsis..

ASAD (7)

భవన్తి బహవః శ్లోకాః సజ్జనసఙ్గతిప్రశంసినః । తస్మినేతత్తు
మహ్యమ్ సర్వేభ్యోఽధికం ప్రియమ్ ॥

(There are many verses that praise the effects of good company. However this is my favourite among them)

సన్తప్తాయసి సంస్థితస్య పయసో నామాపి న జ్ఞాయతే
ముక్తాకారతయా తదేవ నలినీపత్రస్థితం రాజతే ।
స్వాత్యాం సాగరశుక్తిమధ్యపతితం సన్మౌక్తికం జాయతే
ప్రాయేణోత్తమమధ్యమాధమదశా సంసర్గతో జాయతే ॥

You cant even notice a hint of a drop of water fallen on hot iron. The same drop shines like a pearl on a lotus leaf. And in the
'swati' nakShatra fallen inside a sea shell, it becomes a pearl .. Usually excellent, medium and bad states (of a person) are dependent on company. Again as Marathi speaking people will recognise, this is exactly identical to the following marathi verse :

తోయాచే పరి నావ హీ న ఉరతే సన్తప్త లోహావరీ
తే భాసే నలినీదలావరి అహ ! సన్మౌక్తికాచే పరి ।
తే స్వాతీస్తవ అబ్ధిశుక్తిపుటకి మోతీ ఘడే నేతకే
జాణా ఉత్తమమధ్యమాధమదశా సంసర్గయోగే టికే ॥

ASAD (8)

విద్యాం ప్రశంసినం ఏనం శ్లోకం మన్యే బహవో జానన్తి ।

(I think many people know this verse that praises knowledge)

న చోరహార్యం న చ రాజహార్యం న భ్రాతృభాజ్యమ్ న చ భారకారీ ।
వ్యయే కృతే వర్ధత ఏవ నిత్యం విద్యాధనం సర్వధనప్రధానమ్ ॥

It cannot be stolen by thieves, cannot be taken away by the king, cannot be divided among brothers and does not cause a load. If spent, it always multiplies. The wealth of knowledge is the greatest among all wealths.

ASAD (8 1)

పరస్పరవిరోధే చ వయం పఞ్చ చ తే శతం ।
అన్యైః సాకం విరోధే తు వయం పఞ్చాధికం శతమ్ ॥

When in combat against each other we are 5 and they are hundred. But when against others, we are a hundred and five ...

(obviously refers to Kauravas and Pandavas. I believe this is supposed to be said by Dharma.)

ASAD (9)

అజరామరవత్ప్రాజ్ఞో విద్యామర్థం చ సాధయేత్ ।
గృహీత ఇవ కేశేషు మృత్యునా ధర్మమాచరేత్ ॥

The wise man acquires knowldge and wealth as if he is never going to die. And he practices relegion as if he is tightly held in his hair by death.

ASAD (10)

అధికమేకం మన్యే కాలిదసేన రచితం

Here’s another one I believe accredited to Kalidasa

కమలే కమలోత్పత్తిః శ్రూయతే న తు దృశ్యతే ।
బాలే తవ ముఖామ్భోజే కథమిన్దీవరద్వయమ్ ॥

The birth of one lotus on another has neither been seen nor heard of. Little girl, how is it that on your lotus face there are these two lotuses ? (her

eyes)

ASAD (10 1)

One more subhashitam that starts with “kamale”

కమలే కమలా శేతే హరశ్శేతే హిమాలయే ।
క్షీరాబ్ధౌ చ హరిశ్శేతే మన్యే మత్కుణ శఙ్కయా ॥

On the lotus sits Goddess KamalA (LakShmi), Hara (Lord Shiva) resides in the HimAlayAs. In the vortex of the churning ocean resides Hari (Lord VishNu), I know this precisely.

కమలాసన = Brahma (seated on a lotus)
కమలేక్షణ = Vishnu (lotus eyed)
కమలారికిరీట = Shiva? (crowned by the enemy of the lotus (moon?))
కమలబృత్ = the sun (lit. husband of the lotus)
నుత = praised
స్తుత = praised ?

May Laxmi, whose lotus like feet are praised by the trinity and the sun(?) make me her lotus (ie, abode)

your interpretation of kamalArikirITa is perfect. the moon is the enemy of the lotus because when the moon rises, the lotus closes itself.

కమలభృద్వాహ :

భృద్ == to carry;
వాహ == carrier

hence kamalabhRidvAha is the carrier of the carrier of a lotus, which is the cloud or the lord varuna.

there is no special reason for using both stuta and nuta .. stuta means praised, and nuta means saluted..

however, the best part is “karotu me kamalaM”

the word ka has many meanings. one among them is “evil”. “alaM” means enough. Hence karotu me kaM alaM means may she end all my evil ...

ASAD (11)

ఆకాశాత్ పతితం తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరమ్ ।
సర్వదేవనమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి ॥

As all the water fallen from the skies goes to the sea, similarly
salutations to any God finally reach Keshava.

ASAD (12)

చిన్తనీయా హి విపదామాదావేవ ప్రతిక్రియా ।
న కూపఖననం యుక్తం ప్రదీప్తే వహ్నినా గృహే ॥

Reactions to calamities should be considered well in advance.
It is no good to start digging a well when the house is on fire !

ASAD (11 1)

యత్కోకిలః కిలమధౌ మధురమ్ విరోతి ।
తచ్చారు చామ్ర కలికా ణిక్రైక్ హేతుః ।

కిల = really
మధు = spring
మధుర = sweet
విరోత్తి = it should actually be virauti : means cries.
చారు = beautiful
చామ్ర = cha + Amra (Amra = mango)
కలికా = petal
ణిక్రైక = ??? (is this correctly transliterated ?)
హేతుః = intention

overall meaning : the sweet crying of the cuckoo in spring has the intention of the "nikraika" of the beautiful mango petal ..

This shloka was poorly transliterated.. please refer the following transliteration guidelines when transliterating sanskrit into English. This will

result in others understanding your shlokas more easily .. and hence responding quicker...

ASAD (13)

క్షమా శస్త్రం కరే యస్య దుర్జనః కిం కరిష్యతి ।
అతృణే పతితో వహ్నిః స్వయమేవోపశామ్యతి ॥

What can a wicked person do to someone who has the weapon of fogivance in his hands ? Fire fallen on ground without any grass extinguishes by itself.

క్షమా బలమశక్తానామ్ శక్తానామ్ భూశణమ్ క్షమా ।
క్షమా వశిక్రుతే లోకే క్షమయా: కిమ్ న సిధ్యతి । ॥

forgivance is the strength of the weak. forgivance is the ornament of the mighty. if the world is conquered by forgivance, what cannot be accomplished by forgivance ?

ASAD (13 1)

క్షమా బలమశక్తానామ్ శక్తానామ్ భూశణమ్ క్షమా।
క్షమా వశిక్రుతే లోకే క్షమయా: కిమ్ న సిధ్యతి । ॥

forgivance is the strength of the weak. forgivance is the ornament of the mighty. if the world is conquered by forgivance, what cannot be accomplished by forgivance ?
wrong in the first half of second line of the above verse itself !
Even to get the meaning “In the world, forgivance has the power of conquering”, the words look odd ... Does “vashikrute” give this meaning ?
వశ = conquered. vashI+kRi = to conquer
వశీకృత = conquered.
kShamAvashIkRite loke is a “sati saptami” usage. it is to be interpreted as yadA lokaH kShamAvashIkRitaH tada (when the world is conquered by forgivance) In the sati saptami usage, the saptami vibhaki is used to denote

the temporal relationship between two successive events so basically it means, even when the world can be conquered by forgivance, what else remains ??

ASAD (14)

కరాగ్రే వసతే లక్ష్మీః కరమధ్యే సరస్వతీ ।
కరమూలే తు గోవిన్దః ప్రభాతే కరదర్శనమ్ ॥

Laxmi resides at the tip of the hand, sarasvati in the middle, Govinda at the root. Hence one should take “darshan” of one’s hand in the morning.

కరాగ్రే వసతే లక్ష్మీః కరమధ్యే సరస్వతీ ।
కరమూలే తు గోవిన్దః ప్రభాతే కరదర్శనమ్ ॥

If I rememeber the sloka it is “karamule tu gouricha” it’s not govondaH.
Laxmi resides at the tip of the hand, sarasvati in the middle, Gouri(Parvati) at the root. Hence one should take “darshan” of one’s hand in the morning.
Hi Padma.
glad to see you on the list. you are probably right about “karamUle tu gauri cha” this makes a more consistent subhAshita but sometimes there are more than one versions of a subhAshita in existence with small differences and both of them are “correct” again, gauri makes a better pATh than govindaH ....

thanks !
kedar

ASAD (13)
(fwd)
Thanks for the sholka. This shoka about Kshama and the line of thinking. and other features that go with it were adopted by Gandhiji for our freedom. There was the other group (jahal) who asked questions like what should be done for the person who is determined to kill you regardless of what you

are thinking. Examples were given from the 2nd war and how a cretain group of people was removed by force etc. So the jahals justified their line of thinking.

ASAD (13)

కరాగ్రే వసతే లక్ష్మీః కరమధ్యే సరస్వతీ ।
కరమూలే తు గోవిన్దః ప్రభాతే కరదర్శనమ్ ॥

If I rememeber the sloka it is "karamule tu gouricha" it's not govondaH. Laxmi resides at the tip of the hand, sarasvati in the middle, Gouri(Parvati) at the root. Hence one should take "darshan" of one's hand in the morning.
Hi Padma.
glad to see you on the list. you are probably right about "karamUle tu gauri cha" this makes a more consistent subhAshita but sometimes there are more than one versions of a subhAshita in existence with small differences and both of them are "correct" again, gauri makes a better pATh than govindaH ....

I have come across "karamulethu govinda" in my child hood.
recently I heard even the other one " karamu lethu gauri cha".
So obviously the subhashitham was subjected to changes as time passed
, We cannot argue which is correct as we don't know the
exact source of this work.. Let us accept both, as both are having
good meanings.
కరాగ్రే వసతే లక్ష్మీః . "At the top of the hand resides LakShmi.
కరమధ్యే సరస్వతీ . In the middle of the hand resides Sarasvati.
కరమూలే వసేత్ బ్రహ్మాః . At the bottom of the hand resides Brahma.
ప్రభాతే కరదర్స్'అనం . In the morning, the sight of the hands
. (is auspicious)."
సముద్రవసనే దేవీ . "O goddess with the mantle of oceans.
పర్వతస్తన మణ్డలే . adorned with the breasts of mountains.
విష్ణుపత్నీ నమ్స్తుభ్యం . O the consort of Vishnu, salutations to thee!

పాదస్పర్శం క్షమస్వమే . pardon me for touching thee with my feet."
Note: The above prayers are generally recited as soon as one gets up from the bed. In the first sloka, LakShmi stands for spiritual wealth, Sarasvati for spiritual knowledge and Brahma for spiritual wisdom.
According to the Hindu mythology, God Vishnu has two wives, Sri Devi (LakShmi) and Bhoomi Devi (Earth). They are supposed to be residing on His chest. For defiling the Earth with our feet and also with our body fluids, we beseech Her pardon.
This concludes the Earth Day specials.

ASAD (15)

కాకః కృష్ణః పికః కృష్ణః కో భేదః పికకాకయోః ।
వసన్తసమయే ప్రాప్తే కాకః కాకః పికః పికః ॥

The crow is black, and the cuckoo is black. What is the difference between the two ? It is when spring arrives that the crow is identified as the crow, and the cuckoo, the cuckoo.

ASAD (16)

సజ్జనస్య హృదయం నవనీతం యద్వదన్తి కవయస్తదలీకమ్ ।
అన్యదేహవిలసత్పరితాపాత్ సజ్జనో ద్రవతి, నో నవనీతమ్ ॥

Poets say that the heart of a good man is like butter, but that is not correct. The heat (frustration/sorrow/ etc.) residing in another body does not melt butter, but it does melt the good man.

ASAD (17)

I do not know whether the following two verses were indeed like a sawAl jawAb, but it definitely seems so

కాచం మణిం కాఞ్చనమేకసూత్రే ముగ్ధా నిబధ్నన్తి కిమత్ర చిత్రమ్ ।
విచారవాన్ పాణినిరేకసూత్రే శ్వానం యువానం మఘవానమాహ ॥

శునేవ యూనా ప్రసభం మఘోనా ప్రధర్షితా గౌత్మధర్మపత్నీ ।
విచారవాన్ పాణినిరేకసూత్రే శ్వానం యువానం మఘవానమాహ ॥

The first verse : What is so strange about women tying glass, beads and gold all on one thread ? Even the great thinker paNini tied the dog, the youth and Indra on the same string .. (pun on the word sUtra)
The second verse : Gautam's wife was forcibly molested by the youth Indra. (who acted) like a dog. the great thinker pAnini tied the dog, the youth and Indra on the same string ...

I guess I should have clarified. the three words : shvA (dog) yuvA (youth) and maghavA (indra) belong to the same grammatical class .. they are declined identically, and there is a sUtra (rule) in Panini's grammar that ties them together. ...

hence the pun on sUtra...

ASAD (18)

నిఃస్వో వష్టి శతం శతీ దశశతం లక్షం సహస్రాధిపః
లక్షేశః క్షితిపాలతాం క్షితిపతిశ్చక్రేశతాం వాఞ్ఛతి ।
చక్రేశః పునరిన్ద్రతాం సురపతిః బ్రాహ్మం పదం వాఞ్ఛతి
బ్రహ్మా శైవపదం శివో హరిపదం చాశావధిం కో గతః ॥

The penniless man wishes for a hundred, the onw who has hundred wants a thousand, the one with a thousand , a lakh. The one with a lakh wants to be the king, the king wants to be the emperor, and the emperor wants to be Indra (king of Gods), Indra want's brahma's position, brahma shiva's and shiva viShNu's ... who has ever been able to kill desire ?

ASAD (19)

నిన్దన్తు నీతినిపుణా యది వా స్తువన్తు
లక్ష్మీః సమావిశతు గచ్ఛతు వా యథేష్టమ్ ।
అద్యైవ వా మరణమస్తు యుగాన్తరే వా

న్యాయ్యాత్పథః ప్రవిచలన్తి పదం న ధీరాః ॥

Whether the philosophers praise him or criticize, whether lakShmi enters the house or goes away as she wishes, whether death is today itself or after an eon, great men never step a foot away from the path of justice.
for marathi readers :

నిన్దోత వానోత సునీతిమన్త చళో అసో వా కమలా గృహాత ।
హో మృత్యు ఆజిచ ఘడో యుగాన్తీ సన్మార్గ టాకోని భలే న జాతీ ॥

ASAD (20)
Hi.
Padma pointed out a typo I had made. Instead of pa ncha, I had just written pa na ... The corrected shloka is as follows :

స్వయం పఞ్చముఖః పుత్రౌ గజాననషడాననౌ ।
దిగమ్బరః కథం జీవేత్ అన్నపూర్ణా న చేద్గృహే ॥

five mouthed himself(Shiva), and sons the elephant mouth (Ganesh) and the one with six mouths (Kartikeya) .. how would shiva survive if Annapurna (Parvati) was not at home ?

ASAD (21)

స్వయం మహేశః శ్వశురో నగేశః సఖా ధనేశశ్చ సుతో గణేశః ।
తథాపి భిక్షాటనమేవ శమ్భోః బలీయసీ కేవలమీశ్వరేచ్ఛా ॥

Himself the great lord, his father in law the king of mountains, his friend the king of wealth, his and his son the lord of the gaNas.
even then roaming around begging for food is shiva's destiny only god's wish is powerful ...

ASAD (23)

గర్జసి మేఘ న యచ్ఛసి తోయం చాతకపక్షీ వ్యాకులితోऽహమ్ ।
దైవాదిహ యది దక్షిణవాతః క్వ త్వం క్వాహం క్వ చ జలపాతః ॥

O cloud, you roar, but do not give water. I, the chatak bird am thirsty.
If fatefully the southern winds blow here, where shall you be , where
shall I be and where shall it rain ?

ASAD (22)

రే రే చాతక ! సావధానమనసా మిత్ర క్షణం శ్రూయతాం
అమ్భోదా బహవో వసన్తి గగనే సర్వేऽపి నైకాదృశాః ।
కేచిత్ వృష్టిభిరార్ద్రయన్తి ధరణీం గర్జన్తి కేచిద్వృథా
యం యం పశ్యసి తస్య తస్య పురతో మా బ్రూహి దీనం వచః ॥

O chatak, my friend, listen for a moment with an alert mind. there are many
clouds in the sky, not all of them are alike. Some wet the earth by their
showers, whereas some just roar. Dont beg pitifully in front of each and
every one you come across !

ASAD (24)

రాత్రిర్గమిష్యతి భవిష్యతి సుప్రభాతం
భాస్వాన్ ఉదేశ్యతి హసిష్యతి పఙ్కజశ్రీః ।
ఇత్థం విచిన్తయతి కోషగతే ద్విరేఫ ే
హా హన్త హన్త నలినిం గజ ఉజ్జహార ॥

The night shall go away and it shall be dawn. The sun will rise and the
lotus will smile ! While the bumblebee trapped in the lotus was thinking
this, Alas ! an elephant uprooted the lotus !

ASAD (25)

మన్యే సంస్కృతే ఏతత్ ప్రథమం కావ్యం వాల్మికినా కృతం

I believe this is the first piece of verse in Sanskrit ; composed by Valmiki

మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వం అగమః శాశ్వతీః సమాః ।
యత్క్రౌంచమిథునాదేకం అవధీః కామమోహితమ్ ॥

O niShAda, you will not come to glory till the end of eternity. for you have killed one from a pair of krauncha birds, enraptured in love.
This is the first shloka in Ramayana as Krishna told me some time ago. As the meaning indicates, Valmiki was inspired to write this shloka when he saw a hunter shooting one of two krauncha birds who were engaged in rati.
I believe this is the first piece of verse in Sanskrit ; composed by Valmiki

మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వం అగమః శాశ్వతీః సమాః ।
యత్క్రౌంచమిథునాదేకం అవధీః కామమోహితమ్ ॥

O niShAda, you will not come to glory till the end of eternity. for you have killed one from a pair of krauncha birds, enraptured in love.
This is the first shloka in Ramayana as Krishna told me some time ago. As the meaning indicates, Valmiki was inspired to write this shloka when he saw a hunter shooting one of two krauncha birds who were engaged in rati.
This was one of the first shlokas that I learned in my Sanskrit class
in the 5th grade, and all the info below is based on what I learned
then. most of the people on this net may already be familiar with the
significance of this shloka. ever composed by Adikavi (first poet) vAlmIki.
He was in a peaceful
state of mind (either meditating or taking a walk) when this niShAda
(hunter) killed the male krauncha (swan?). vAlmIki got angry with
the actions of the hunter and this shloka came out of his mouth. After
vAlmIki emerged out of his rage, he realized that he had gone out of
the state of equanimity and cursed the hunter out.
It was then that someone else (nArada?) appeared and told him that he
had uttered the first piece of poetry and explained to him that there
was a second meaning behind the shloka.
I don't remember what the other interpretation of this shloka is
except that the hunter is rAma and the krauncha(s) are rAvaNa and

mandodarI, and that rAma kills rAvaNa. I don't remember what the second interpretation of the shrApa (curse) is when applied to rAma.
So this is how the shloka fits into the rAmayaNa.

ASAD (26)

న హి కశ్చిత్ విజానాతి కిం కస్య శ్వో భవిష్యతి ।
అతః శ్వః కరణీయాని కుర్యాదద్యైవ బుద్ధిమాన్ ॥

No one knows what will happen to whom tomorrow. So a wise man should do all of tomorrow's tasks today.

(కల్హ్ కరై సో ఆజ్ కర్ .. ..)
tomorrow = శ్వహ్
day after tomorrow = పరశ్వహ్
2 days after tomorrow = ప్రపరశ్వహ్
yesterday = హ్యహ్
day before yesterday = పరహ్యహ్
2 days before yesterday = ప్రపరహ్యహ్

ASAD (27)

ప్రారభ్యతే న ఖలు విఘ్నభయేన నీచైః
ప్రారభ్య విఘ్నవిహతా విరమన్తి మధ్యాః ।
విఘ్నైః పునః పునరపి ప్రతిహన్యమానాః
ప్రారబ్ధముత్తమజనా న పరిత్యజన్తి ॥

Inferior men do not start (any endeavor) with the fear of obstructions.
Average men , stop an endeavor when they are faced with problems. However.
even though they are struck again and again by disaster, superior men never give up an endeavor that they have undertaken.

ASAD (28)

సింహః శిశురపి నిపతతి

మద మలిన కపోల భిత్తిషు గజేషు ।
ప్రకృతిరియం సత్త్వవతాం
తేజసాం హి న వయః సమీక్ష్యతే ॥

The lion, even when a cub, attacks jumps upon the cheek of an intoxicated elephant. It is indeed the nature of the courageous : the age of the glorious ones is never relevant.
and for the marathi crowd, here's a marathi translation :

సింహాచా తో బాల తో హి చపేట
మారీ త్యాలా జో కరీ మత్త్ మోఠా ।
తేజస్వీ జే వృత్తి ఐసీచ త్యాన్చి
తేథే కాహి చాడ నాహి వయాచీ ॥

అపి అధికమ్ ఏకమ్ సుభశితమ్ ప్రారబ్ధవత్ "యథ" శబ్దేన
యథ దేశస్తథ భశ యథ రజ తథ ప్రజః ।
యథ భుమిస్తథ తోయమ్ యథ బీజస్తథన్కురః । ॥

a Nkura means the first sprout. yathA bIjastathA NkuraH is a very famous proverb. it basically means as you sow, so you reap ...

న ధైర్యేణ విన శక్ష్మీః న శోఉర్యేణ విన జ఼యః ।
న దానేన విన మోక్షో న గ్యానేన విన యశః । ॥

ASAD (29)

యథా కాష్ఠం చ కాష్ఠం చ సమేయాతాం మహోదధౌ ।
సమేత్య చ వ్యపేయాతాం తద్వత్ భూతసమాగమః ॥

As two logs of wood come together in the ocean, and immediately go away from each other, so much alike is mankind ...

and for the marathi people, another translation : this one from the geeta rAmAyana by madgulkar in the song

"పరాధీన ఆహే జగతి పుత్ర మానవాచా।

దోశ నా కుణాచా :
దోన్ ఓన్దక్యాన్చి హోతే సాగరాత భేట
ఏక లాట తోడి దోఘాం పున్హా నాహి గాఠ।

ASAD (30)

కస్యచిత్ కిమపి నో హరణీయం
మర్మవాక్యమపి నోచ్చరణీయమ్ ।
శ్రీపతేః పదయుగం స్మరణీయం
లీలయా భవజలం తరణీయం ॥

One should not steal anything belonging to anyone, should not utter a sensitive sentence, should remember (bow down to) Vishnu's feet, and thus swim the ocean of life with ease.

ASAD (31)

This ASAD is a small tribute to my sanskrit teacher, Late Shri Vasant Nanivadekar. He used to reside in Bombay, and was very well versed with the sanskrit classics as well as conversational sanskrit. He was an active "kAryakartA" in many sanskrit related projects and activities in Bombay. Above all, along with my mother he was the one who had introduced me to this great world of Sanskrit verse and literature. (See his booklet amarasamvAadaH Sanskrit Prayer Arati Collection on the site.)

What follows is his translation of Tennyson's "Home they brought her warrior dead" into sanskrit verse.

గేహానీతేఽప్యసువిరహితే వీరసింహే స్వనాథే
మోహం ప్రాప్తా న చ న చ సఖీ క్రన్దితుం వా ప్రవృత్తా ।
పశ్యన్ దేవీం పరిజన ఇదం ప్రాహ మర్మాహతాం తాం
నో చేద్ రుద్యాత్ ఇయమపి భవేత్ ప్రాణహీనాచిరేణ ॥

Home they brought her warrior dead
She nor swooned nor uttered cry

All her maidens watching said
“She must weep or she will die.”

లోకైర్మన్దం వినతహృదయైః సంస్తుతో వీర ఏవం
స్నేహస్యాసీత్ ఖలు నరవరో భాజనం శ్లాఘనీయమ్ ।
సంహర్తుం వా నరతనుధరం శత్రురౌదార్యమూర్తిః
నోచే కిఞ్చిత్ తదపి కిల సా నాల్పమాత్రం చచాల ॥

Then they praised him soft and low
Called him worthy to be loved
Truest friend and noblest foe
Yet she neither spoke, nor moved.

స్వీయస్థానాత్ తదను శనకైః కాపి దాసీ తదానీం
ప్రాప్తా వీరం నిభృతగమనా కాని గత్వా పదాని
దూరీచక్రే నరవర ముఖాచ్ఛాది వస్త్రం కరాభ్యాం
కిఞ్చిన్మాత్రం న హి విచలితా నాపి వా సా రురోద

Stole a maiden from her place
Lightly to the warrior stept
Took the face cloth from the face
Yet she neither moved, nor wept.

కాచిద్ వృద్ధా నవతిశరదాం దీర్ఘమాయుర్దధానా
క్రోడే తస్యాః ప్రియతమశిశుం స్థాపయామాస ధాత్రీ
గ్రీష్మే వృష్టిం జలద ఇవ సా బాష్పపూరం ముమోచ
జాత, ప్రాణాంస్తవ ఖలు కృతే ధారయామీత్యువాచ !

Rose a nurse of nintey years
Set his child upon her knee
Like summer tempest came her tears
“Sweet my child, I live for thee !”

ASAD (32)

సాహిత్య సంగీత కలా విహీనః సాక్షాత్ పశుః పుఛ విషాణ హీనః ।

తృణం న ఖాదన్నపి జీవమానః తద్ భాగధేయం పరమం పశూణామ్ ॥

The man without (love of) literature music or the arts is indeed an animal without a tail or horns. The fact that he survives even without eating grass is indeed a great piece of luck for the other animals.

ASAD (33)

This one is similar to ASAD(32)
in meaning :

యేషాం న విద్యా న తపో న దానం
జ్ఞానం న శీలం న గుణో న ధర్మః ।
తే మర్త్యలోకే భువిభారభూతాః
మనుష్యరూపేణ మృగాశ్చరన్తి ॥

Those who do not have learning, perseverence, are not charitable, do not have wisdom, character, good qualities or relegion, are indeed a burden to on the earth in the mortal world, and live as animals in the form of man.

ASAD (34)

అధిగత్య గురోః జ్ఞానం ఛాత్రేభ్యో వితరన్తి యే ।
విద్యా వాత్సల్య నిధయః శిక్షకా మమ దైవతమ్ ॥

The teachers who distribute knowledge among the students after getting it from their gurus, and who are storehouses of love and knowledge, are indeed like God to me.

ASAD (35)

అశ్వస్య భూషణం వేగో మత్తం స్యాద్ గజభూషణమ్ ।
చాతుర్యం భూషణం నార్యా ఉద్యోగో నరభూషణమ్ ॥

speed is the ornament of the horse, the intoxicated state is the ornament of the elephant. Cleverness is the ornament of a woman, and

industriousness is the ornament of a man.

ASAD (37)

అహం నమామి వరదాం జ్ఞానదాం త్వాం సరస్వతీమ్ ।
ప్రయచ్ఛ విమలాం బుద్ధిం ప్రసన్నా భవ సర్వదా ॥

I bow to you, O Sarasvati who is the giver of boons and giver of knowledge.
Give me untainted wisdom and be pleased and all endowing (to me)

ASAD (40)

అపారే కావ్యసంసారే కవిరేకః ప్రజాపతిః ।
యథాస్మై రోచతే విశ్వం తథా వై పరివర్తతే ॥

In the boundless world of poetry, PrajApati (Brahma) is the only one poet.
He changes the universe as and when he thinks best ..

ASAD (41)

అసితగిరిసమం స్యాత్ కజ్జలం సిన్ధు పాత్రం
సురతరువరశాఖా లేఖనీ పత్రముర్వీ ।
లిఖతి యది గృహీత్వా శారదా సర్వకాలం
తదపి తవ గుణానాం ఈశ పారం న యాతి ॥

The ink may be like a black mountain, the sea may be the inkpot, A branch of the tree of gods (kalpataru / mandAra ...I believe there are five of them) may be used as a pen, and the whole earth be used as the paper. If even Sharada (Goddess Sarasvati) writes for all the time using all this material, even then, O lord, she will not come to the end of describing your good qualities.

దదాతి ప్రతిగృహ్ణాతి గుహ్యమాఖ్యాతి పృచ్ఛతి ।
భుఙ్క్తే భోజయతే చైవ షడ్విధం ప్రీతిలక్షణమ్ ॥

I haven't heard this one before, so the following may be off the mark to
some extent
Giving, return of courtesy, sharing secrets, asking (for one's welfare?) eating
(with one?) , feeding, these are six characteristics of love.

ASAD
Need meaning of subhAShita

దదాతి ప్రతిగృణ్హాతి గుహ్యమాఖ్యాతి పృచ్ఛతి । భుఙ్క్తే
భోజయతే చైవ షడ్విధం ప్రీతిలక్షణమ్ ॥

«««««««<
I believe this may be originally in some Purana; it's in
Pancha tantra as well as in UpadeSAmRita of RUpa Goswami.
"Six symptoms of affection are giving, receiving, explaining in
confidence and enquiring, accepting food and feeding."
Henry Groover (AgrAhya dAsa)

దదాతి ప్రతిగృష్ణాతి
దదాతి ప్రతిగృణ్హాతి గుహ్యమాఖ్యాతి పృచ్ఛతి ।
భుఙ్క్తే భోజయతే చైవ షడ్విధం ప్రీతిలక్షణమ్ ॥

I haven't heard this one before, so the following may be off the mark to
some extent
Giving, return of courtesy, sharing secrets, asking (for one's welfare?) eating
(with one?) , feeding, these are six characteristics of love.
you are almost right. here is the accurate meaning :
gives, takes, tells and asks secrets, eats (from you) and feeds (you) are the
six characteristics of love ... (friendship would perhaps be more appropriate
here ..)

క్షతే ప్రహారాః నిపతన్తి అభీక్ష్ణం
ధనక్షయే వర్ధతి జాఠరాగ్నిః ।
ఆపత్సు వైరాణి సముద్భవంతి

ఛిద్రేషు అనర్థాః బహులీభవంతి ॥

When the money is gone (become poor), the hunger increases
At the time of trouble, the enemities crop up
when you are divided (without unity), problems become plenty.
I do not know the meaning of “abhIkShNaM”. The meaning of first line
depends upon this word.
I think “samudbhada.nti” should be “samudbhava.nti”.
Basically, the SubhAshita is trying to tell us that problems crop
up only when you are devoid of the solution !
(Murphy’s law ?)

క్షతే ప్రహారాః నిపతన్తి అభీక్ష్ణం

I do not know the meaning of “abhIkShNaM”. The meaning of first line
depends upon this word.
Dictionary gives the meaning of abhIkShaNam as “every moment”; it fits
here, but is somewhat puzzling. With this meaning, the first pada means
When wounded, blows fall every moment (The wounded get hit repeatedly)
IF it is abhikShaNaM, the first line will not obey the meter of the
shloka. besides that everything makes sense. (it is basically a version
of   “ when it rains, it pours “ ...

ASAD (keshavaM patitaM dRiShTvA)

ఖ◌ః◌ేశవమ్ పతితమ్ ద్రుస్త్వ పన్దవహ హర్శ్ నిర్భరహ
ఋదన్తి కౌరవహ సర్వే, హ ఖ◌ః◌ేశవ్ హ కేశవ గతహ్

One of the let me catch my breath shlokas?
Actually this is a fairly famous one. The “correct” interpretation :

కే శవం పతితం దృష్ట్వా పాణ్డవా హర్శనిర్భరాః
రుదన్తి కౌరవాః సర్వే హా హా కే శవ కే శవ

notive that ke and shava have been separated. The word “ka” means water
(among several other meanings). Hence ke means in water. pANDava also

means fish; kaurava also means crow. hence the interpretation is :
Seeing the cadaver (shava) fallen in water, the fish were overjoyed. ALl the crows however started crying .. “ O the cadaver in water !!”

ASAD (46)

వైద్యరాజ నమస్తుభ్యం యమరాజసహోదర ।
యమస్తు హరతి ప్రాణాన్ వైద్యో ప్రాణాన్ ధనాని చ ॥

O vaidya (doctor), brother of Yama, I bow down to you. Yama only steals away one’s life, but the vaidya steals one’s life as well as money !

ASAD (47)

అశ్వం నైవ గజం నైవ వ్యాఘ్రం నైవ చ నైవ చ ।
అజాపుత్రం బలిం దద్యాత్ దేవో దుర్బలఘాతకః ॥

Not a horse, not an elephant, and never a tiger. It is the son of a goat that is sacrificed ! God is indeed a betrayer of the weak ... !

ASAD (49)

చిన్తనీయా హి విపదాం అదావేవ ప్రతిక్రియా ।
న కూపఖననం యుక్తం ప్రదీప్తే వహ్నినా గృహే ॥

The reaction to calamity must be considered before hand. IT is no use to start digging a well after your house is afire !!

ASAD (51)

ఆయుశః క్షణ ఏకోఽపి సర్వరత్నైర్న లభ్యతే ।
నీయతే స వృథా యేన ప్రమాదః సుమహానహో ॥

Even a single second in life cannot be obtained by alll precious jewels. Hence spending it without purpose is a great mistake.

ASAD (54)

ఆత్మనః పరితోషాయ కవేః కావ్యం తథాపి తత్ ।
స్వామినో దేహలీదీపసమం అన్యోపకారకమ్ ॥

ఆత్మన్ = self
పరితోష = satisfaction
కవి = poet
కావ్య = poetry
స్వామి = master
దేహలి = doorstep
దీప = light
సమ = similar
అన్య = other
ఉపకార = favour

The poetry of poets is always for their own satisfaction, However, like the light on the porch of the master's house, it is also beneficial to others. (light from the porch illuminates the inside as well as the outside of a house ...)

ASAD (56)

ఈక్షణం ద్విగుణం ప్రోక్తాం భాషణస్యేతి వేధసా ।
అక్షిణీ ద్వే మనుష్యాణాం జింహ్వా త్వేకేవ నిర్మితా ॥

ఈక్షణ = seeing
ద్విగుణ = twice
ప్రోక్త (ప్ర + ఉక్త) = said
భాషణ = speaking
వేధస్ = brahmA
అక్షి = eye
ద్వే = two
జింహ్వా = tongue

నిర్మిత = created
Seeing is given twice as much importance as speaking by Brahma. Man has two eyes, however, only one tongue was created.

ASAD (ASAD)

ఉద్యమేన హి సిధ్యన్తి కార్యాణి న మనోరథైః ।
న హి సుప్తస్య సింహస్య ప్రవిశన్తి ముఖం మృగాః ॥

ఉద్యమ = effort
సిధ్ = to be accomplished
కార్య = work
మనోరథ = wish
సుప్త = asleep
సింహ = lion
ప్ర + విశ్ = to enter
ముఖ = mouth
మృగ = deer/animal
Work is accomplished by effort, not by wishing. Deer do not enter the mouth of a sleeping lion.
Vivek Khare asked me the meaning of the word “hi” in the subhAshita : udyamena hi sidhyanti ....

The word hi means nothing. Perhaps it could be interpreted here as an emphasizer, but otherwise, it means literaly nothing. The words cha vai tu and hi are used in sanskrit by poets to fill up the meter. the words cha and tu have meanings, (and and but respectively) but the word vai has no meaning, and the word hi may be interpreted as something that emphasizes a point.
In fact I am sure many of you know the famous first attempt by a quack poet :

ఉత్తిష్ఠ ఉత్తిష్ఠ రాజేన్ద్ర ముఖం ప్రక్షాలయస్వ టః ।
ప్రభాతే రోదితీ కుక్కు చ వై తు హి చ వై తు హి ॥

The poet thought up these three lines :
O king, (rajendra), get up get up ! (uttiShTha) mukhaM prakShAlayasva (wash your face !) The rooster cries out in the morning (prabhAte roditi kukkuTaH)
the problem was after uttishThottiShTha rAjendra, mukhaM prakShAlayasva left one letter less for the eight letter anuShTubh Chanda, and prabhAte roditi kukkuTaH had one letter extra ! so this grandmaster took the “TaH” from kukkuTaH and placed it at the end of the first line ! And now he had three out of four parts, and he just coud not think of anything for the last part of the verse hence cha vai tu hi cha vai tu hi !!!

ASAD (59)

ఉత్తమో నాతివక్తా స్యాత్ అధమో బహుభాషతే ।
న కాఞ్చనే ధ్వనిస్తాదృక్ యాదృక్ కాంస్యే ప్రజాయతే ॥

ఉత్తమ = excellent
అతి = too much
వక్తృ = speaker
అధమ = inferior
భాష్ = to speak
కాఞ్చన = gold
ధ్వని = sound
కంస్య = bronze
ప్ర + జా = to be born

The great man is rarely somone who talks too much, but the inferior man talks too much. There is no sound from gold as there is from bronze.

చిన్తాయాస్తు చితాయాస్తు బిన్దు మాత్రమ్ విశేశతః ।
చితా దహతి నిర్జీవమ్, చిన్తా దహతి జీవితమ్ ॥

Meaning:
Between ’ChintA’ (worry) and ’ChitA’ (pyre) the only difference

is dot (anuswAra bindu in chintA, that 'n'). Pyre burns the
dead, while worry burns the living. DON'T WORRY BE HAPPY :)
Ganapthi.

చితా చిన్తా సమాప్రోక్తా బిన్దుమాత్రం విశేషతా ।
సజీవం దహతే చిన్తా నిర్జీవం దహతే చితా ॥

The difference betn "CHINTA" and "CHITA" is just a dot.
"PYRE" burns the dead, while "WORRY" burns the living.

ఉపకారో హి నీచానాం అపకరో హి జాయతే ।
పయఃపానం భుజంగాణాం కేవలం విషవర్ధనమ్ ॥

ఉప + కృ = to do a favor
నీచ = lowly
అప + కృ = to harm
పయస్ = milk / water
భుజంగ = snake
కేవలం = only
విష = posion
వర్ధన = increase

Even a good turn done to a bad man results in evil. Drinking of milk by snakes is only going to result in increase of their poison.

ASAD (61)

uttamA AtmanA khyAtAH pituH khyAtAshcha madhyamAH .
adhaMA mAtulat khyAtAH shvashurAChAdhamAdhamAH ..

సన్ధి విగ్రఃఅ :
ఉత్తమాః ఆత్మనా ఖ్యాతాః పితుః ఖ్యాతాః చ మధ్యమాః ।
అధమాః మాతులాత్ ఖ్యాతాః శవశురాత్ చ అధమాధమాః ॥

shabdArtha

ఉత్తమ = most superior

ఖ్యాత = famous
పితృ = father
మధ్యమ = medium/average
మాతుల = maternal uncle
శ్వశుర = father in law
అధమ = inferior
అధమాధమ = the worst among the inferior

The great ones are famous by their own efforts, The average are famous because of their father. The inferior men are famous because of their uncle. and the worst among them are famous because of their father in law.
I Thought you may like this subhashitha.

అనుగంథుం సథం వత్మ్నా కుత్స్నం యది నశక్యథే ।
స్వల్పమార్థనుగన్థవ్యమ్, మర్గస్థోవ నవసీథథి ॥

సుందరోఽపి సుశీలోఽపి కులీలోఽపి మహాఢనహ ।
అకులినోఽపి విద్యావాన్, దేవైరపి స్। ఉపూజ్యథే ॥

Bhavartha: A scholor even if he is from a backword class, is recognised and respected even in the company of the people who are most beautiful.
who have great family background, and even among the gods.

ఉత్తమా ఆత్మనా ఖ్యాతాః పితుః ఖ్యాతాశ్చ మధ్యమాః ।
అధంఆ మాతులత్ ఖ్యాతాః శ్వశురాఛాధమాధమాః ॥

సన్ధి విగ్రః అ :
ఉత్తమాః ఆత్మనా ఖ్యాతాః పితుః ఖ్యాతాః చ మధ్యమాః ।
అధమాః మాతులాత్ ఖ్యాతాః శవశురాత్ చ అధమాధమాః ॥

shabdArtha
ఉత్తమ = most superior
ఖ్యాత = famous
పితృ = father
మధ్యమ = medium/average
మాతుల = maternal uncle

శ్వశుర = father in law
అధమ = inferior
అధమాధమ = the worst among the inferior

The great ones are famous by their own efforts, The average are famous because of their father. The inferior men are famous because of their uncle. and the worst among them are famous because of their father in law.

I interpreted this in a different way. This shubhashita intends to convey the wealth

Most respected weath is the one you earn

That you inherit from your father is just OK

One you get from your mother is not good

And, the one you aquire from wife is the worst

I am not sure if that were a different version of this shubhashita

---

ASAD (subhAshita sangrahaH 1)

ఉద్యమస్సాహసం ధైర్యం బుద్ధిశ్శక్తిః పరాక్రమః ।
షడేతే యత్ర వర్తన్తే తత్ర దేవః సహాయకృత్ ॥

ఉద్యమః = effort sAhasam = adventure
ధైర్యమ్ = courage buddhiH = knowledge
శక్తిః = strength parAkramaH = bravery
షట్ = six ete = these
యత్ర = where vartante = exist
తత్ర = there devaH = god
సహాయకృత్ = helpful

God will help provided the six qualities effort, adventure, courage. knowledge, strength and bravery exist.

ASAD

ఆదిత్యచన్ద్రావనలానిలౌ చ
ద్యౌర్భూమిరాపో హృదయం యమశ్చ ।

అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ
ధర్మశ్చ జానాతి నరస్య వృత్తమ్ ॥

ఆదిత్యః = Sun
చన్ద్రః = Moon
అనిలః = air
అనలః = fire
ద్యౌః = sky
భూమిః = earth
ఆపః = water
హృదయమ్ = soul
యమః = Lord Yama
చ = and
అహః = morning
రాత్రిః = night
ఉభే = both
ధర్మః = righteousness
జానతి = knows
నరస్య = man's
వృత్తమ్ = character

Lord Sun, Lord Moon, Lord Vayu (air), Lord Agni (fire), the Sky, mother Earth.
the water (Lord Varuna), the soul, Lord Yama, both the Day and the Night.
and Dharma (the Righetousness) each one of these will know a man's character.
Every moment, you are being watched atleast by one of the above !
The discussion is with reference to recent Subhashitam posted by Raghavendra
the one with UdyamasAhasaM .... etc..

Hemali Vyas disagreed with the meaning of the two words Dhairyam and SAhasam
Ramakrishna from Tokyo disagreed with the Hemali's comments.
Here is my opinion for whatever it is worth.
DhairyaM means Dheeratwa bhavaM dhee is buddhi or intellect so in contrast
to sAhasaM dhairyaM must involve intellectual conviction. So in a way Hemali
Vyas is right Raghavendra's meaning that it is courage is also right It

should be courage born of intellectual conviction not emotional outburst. We all know what is right but many a time we do not have the guts to follow what is right we do what we feel (emotional driven) like doing. DhairyaM is the courage to do what is based on right understanding.
sAhasaM I will split as sa + a + hasam (I donot have a dictionary at my computer desk this may be my imagination).
has if I remember rightly means to smile or to laugh at
with a in front it means opposite to be serious that one to take things seriously not jokingly
with prefix sa it could mean samyak that is total or with seriously or daringly jumping into action there is no joking around
in that sense SAhasaM should imply serious adventurous pursuit in contrast to DhairyaM sAhasaM need not involve intellectual conviction it could be based on just emotional outburst. So there is a possibility of one getting burned if it is not based on sound intellectual judgment.
Hence the subhashitaM says one needs both the DhairraM and SAhasaM
Just an intellectual curiosity If I have all the six of them listed why do I need the help of the Deva
The truth of the matter is if I have all of them I already have the help of the Deva. Having all the six of them itself is by the grace of Deva too. In Vedanta Shastra, there is a preceding deity for each of the faculties like Indra for Bhuddi etc. Hence having these qualities is a grace of God too!
Hari Om!
Sadananda
What you have is His gift to you and what you do with what you have is your gift to Him.

ASAD (Subhashita Sangrah 3)

న త్వహం కామయే రాజ్యం న స్వర్గం నాపునర్భవమ్ ।
కామయే దుఃఖతప్తానాం ప్రాణినామ్ ఆర్తినాశనమ్ ॥

న = no

తు = Certainly
అహమ్ = I am
కామయే = wish
రాజ్యమ్ = kingdom
స్వర్గమ్ = heaven
అపునర్భవమ్ = na + punarbhavam = salvation
దుఃఖతప్తానాం = for grief ridden
ప్రాణినామ్ = for living beings
ఆర్తిః = kaShTam, sorrow
నాశనమ్ = destruction, removal

"Certainly I do not wish for kingdom. I do not wish for heaven.
I do not even want salvation. My humble wish is for removal of sorrow
from all the grief ridden living beings."
King Rantideva asks this wish from the God. This is considered as the one of
the great shlokas representing our culture. I heard the story behing this
subhAshita from Sri Krishna Shastry during the "Speak Sanskrit Classes".
Will share with you someday soon.

ASAD

విడమ్బం పశ్యతు అత్ర !

(See the sarcasm here)

అజాయుద్ధమృషిశ్రాద్ధం ప్రభాతే మేఘడమ్బరమ్ ।
దమ్పత్యోః కలహశ్చైవ పరిణామే న కిఞ్చన ॥

అజః = goat
యుద్ధమ్ = fight
ఋషిః = sage
శ్రాద్ధం = post death rituals
ప్రభాతే = in the morning
మేఘః = cloud
డమ్బరమ్ = noise, thundering

దమ్పత్యోః = of the couple

కలహః = quarrel

చ = and

ఏవ = indeed

పరిణామే = in the result

న = no

కిఞ్చన = something

Fighting between the goats, post death rituals for the sages, the thundering of clouds in the morning and the quarrel between the couple there is no useful outcome (result) in any one of these :)

(‘Sages’ refers to those who have already attained salvation.

Hence rituals for them are unnecessary.)

ASAD (Subhashita Sangraha 5)

క్షణశః కణశశ్చైవ విద్యామర్థం చ సాధయేత్ ।
క్షణ త్యాగే కుతో విద్యా కణత్యాగే కుతో ధనమ్ ॥

క్షణః = minute

క్షణశః = minute by minute

కణః = grain, bit

కణశః = bit by bit

విద్యామ్ = knowledge

అర్థమ్ = money

చ = and

సాధయేత్ = accomplish, achieve

త్యాగః = abandon, renounce

కుతః = from where

Knowledge should be persued with minute by minute efforts.

Money should be earned utilising each and every grain.

If you waste time, how can you get knowledge ?

If you waste resources, how can you accumulate the wealth ?

ASAD (Subhashita Sangraha 7)

అపి స్వర్ణమయీ లఙ్కా న మే లక్ష్మణ రోచతే ।
జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ ॥

అపి = and, even though
స్వర్ణమయీ = covered with gold, full of gold
న = no
మే = for me
రోచతే = appeal
జననీ = mother
జన్మభూమిః = motherland
స్వర్గః = heaven
గరీయసీ = grander, higher

O LakShmana, even though Lanka is a golden land, it does not appeal to me.
One's mother and motherland are greater than heaven itself.
(Said by Lord Rama upon viewing Lanka)

ASAD (Subhashita Sangraha 7)

పరోపకారాయ ఫలన్తి వృక్షాః పరోపకారాయ వహన్తి నద్యః ।
పరోపకారాయ దుహన్తి గావః పరోపకారార్థమిదం శరీరమ్ ॥

పరోపకారః = assistance to others
ఫలన్తి = give fruits (plural)
వృక్షాః = trees
వహన్తి = flow (plural)
నద్యః = rivers
దుహన్తి = give milk (plural)
గావః = cows
ఇదమ్ = this
శరీరమ్ = body

Trees give fruits to assist others. Rivers flow to help others.

Cows produce milk to feed others. In the same way, our own human body should also be employed for the assistance of others.

ASAD (Subhashita Sangraha 8)

అమన్త్రమ్ అక్షరం నాస్తి నాస్తి మూలమనౌషదమ్ ।
అయోగ్యః పురుషో నాస్తి యోజకస్తత్ర దుర్లభః ॥

అమన్త్రమ్ = na + mantram, non mantra (mantra = divine poem).
అక్షరమ్ = na + kSharam, imperishable, a letter of the alphabet
న = no
అస్తి = is
మూలమ్ = root
అనౌషదమ్ = na + auShadam, non medicine
అయోగ్యః = useless
పురుషః = person
యోజకః = co ordinator (one who organizes, plans)
తత్ర = there
దుర్లభః = difficult to get, scarce

There is no letter in the alphabet that cannot be used in divine poems (mantra). There exists no root which cannot be used as a medicine. Likewise, there is no useless person. The scarcity is for the one. who knows how to use them !

ASAD (63)

ఏకచక్రో రథో యన్తా వికలో విషమే హయాః ।
ఆక్రామత్యేవ తేజస్వీ తథాప్యర్కో నభస్తలమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
ఏకచక్రః రథః యన్తా వికలః విషమే హయాః ।
ఆక్రామతి ఏవ తేజస్వీ తథాపి అర్కః నభస్తలమ్ ॥

ఏక = one

చక్ర = wheel
రథ = chariot
యన్తృ = charioteer
వికల = disabled
విషమ = odd (as in odd or even)
హయ = horse
ఆ + క్రమ్ = to attack
ఏవ = only
తేజస్విన్ = one who has tej (brilliance)
అర్క = sun
నభస్తల = sky

the bhAvArtha
He has a chariot with one wheel, a charioteer who is disabled
(it is believed that aruNa, the sun's charioteer was a cripple), and an odd
number (i think it is seven) of horses to drive the chariot. Even then the
briliant sun always attacks the sky !!

ASAD (subhAShita sangraha 9)
So, let me wind up this small series with a subhAshita I wrote.
Please excuse me for the mistakes.

భవదీయః।
మధుసిక్తో నిమ్బఖణ్డః దుగ్ధపుష్టో భుజంగమః ।
గంగాస్నాతోఽపి దుర్జనః స్వభావం నైవ ముఞ్చతి ॥

మధు = honey
సిక్తః = pasted with
నిమ్బః = neem
ఖణ్డః = wooden piece, stem
దుగ్ధః = milk
పుష్టః = fed with
భుజఙ్గమః = snake
స్నాతః = one who has taken bath

అపి = too
దుర్జనః = bad person
స్వభావః = character, quality
న = No
ఏవ = indeed
ముఞ్చతి = leave, discard

Honey paste on a bitter neem stem, milk feeding for a poisonous snake and Ganga bath for a bad person none will change their character. The bad qualities do not vanish just by changing outer look. We had to change our inner self.

ASAD (64)

ఏకేనాపి సువృక్షేణ పుష్పితేనా సుగన్ధినా ।
వాసితం తద్ వనం సర్వం సుప్త్రేణ కులం యథా ॥

సన్ధి విగ్రహ
ఏకేన అపి సువృక్షేణ పుష్పితేనా సుగన్ధినా ।
వాసితం తద్ వనం సర్వం సుప్త్రేణ కులం యథా ॥

shabdArtha

అపి = also
వృాక్ష = tree
పుష్పిత = one that has flowered
సుగన్ధిం = one that has a nice fragrance
వాసిత = made fragrant
వన = forest
సుపుత్ర = good son
కుల = family
యథా = As

bhAvArtha

Even by one good tree that has flowered and has a nice fragrance, the whole forest is made fragrant, just as a whole fmaily is benefitted by one

good son.

ASAD (65)

ఋణశేషోఽగ్నిశేషశ్చ శత్రుశేషస్తథైవ చ ।
పునః పునః ప్రవర్ధన్తే తస్మాచ్ఛేషం న రక్షయేత్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
ఋణశేషః అగ్నిశేషః చ శత్రుశేషః తథైవ చ ।
పునః పునః ప్రవర్ధన్తే తస్మాత్ శేషం న రక్షయేత్ ॥

shabdArtha

ఋణ = debt
శేష = remainder
అగ్ని = fire
శత్రు = enemy
పునః = again
ప్ర + వృధ్ = to grow fast
తస్మాత్ = hence
ర్క్ష = protect / maintain

bhAvArtha

Any remainder of debt, fire and enemy grow rapidly again and again, hence no remainder should be maintained.. (debts should be completely paid of. and fire or enemies should be completely destroyed)

ASAD (66)

ఉదయే సవితా రక్తో రక్తశ్చాస్తమనే తథా ।
సమ్పత్తౌ చ విపత్తౌ చ సాధునామేకరూపతా ॥

సన్ధి విగ్రహ
ఉదయే సవితా రక్తః రక్తః చా అస్తమనే తథా ।
సమ్పత్తౌ చ విపత్తౌ చ సాధునాం ఏకరూపతా ॥

shabdArtha

ఉదయ = rise

సవితృ = sun

రక్త = red

అస్త = fall (set)

సమ్పత్తి = prosperity

విపత్తి = calamity

సాధు = great man

ఏక = one

రూప = form

bhAvArtha

The sun is red at sunrise and red at sunset : During prosperity as well as calamity the great men have the same form.

ASAD (67)

ఉద్యోగినం పురుషసింహముపైతి లక్ష్మీః
దైవేన దేయమితి కాపురుషా వదన్తి ।
దైవం నిహత్య కురు పౌరుషమాత్మశక్త్యా
యత్నే కృతే యది న సిధ్యతి కోఽత్ర దోశః ?

సన్ధి విగ్రహ

ఉద్యోగినం పురుషసింహం ఉపైతి లక్ష్మీః
దైవేన దేయం ఇతి కాపురుషా వదన్తి ।
దైవం నిహత్య కురు పౌరుషం ఆత్మశక్త్యా
యత్నే కృతే యది న సిధ్యతి కః అత్ర దోశః ?

shabdArtha

ఉద్యోగిన్ = industrious

పురుష = man

సింహ = lion

ఉప + ఈ = to approach

దైవ = destiny

కా పురుష = contemptible fellow

వద్ = to speak

ని + హన్ = destroy

కురు = do

పౌరుష = manliness, virility, courage, effort

ఆత్మన్ = self

శక్తి strength

యత్న = effort

కృత = done

యది = if

సిధ్ = to be accomplished

అత్ర = here

దోష = fault

bhAvArtha

Laxmi goes to the industrious man like a lion. Only contemptible
cowards say that destiny should give. Overcome your destiny and excercise your
manliness. If there is no accomplishment inspite of effort where is the fault?
(If there is no success inspite of e ffort, it is not your fault)

ASAD (68)

ఉపసర్గేణ ధాత్వర్థో బలాదన్యత్ర నీయతే ।
ప్రహారాహారసంహారవిహారపరిహారవత్ ॥

సన్ధి విగ్రహ

ఉపసర్గేణ ధాతు అర్థః బలాత్ అన్యత్ర నీయతే ।
ప్రహార ఆహార సంహార విహార పరిహార వత్ ॥

shabdArtha

ఉపసర్గ prefix

ధాతు verb

అర్థ meaning

బలా = force

అన్యత్ర = somewhere else

నీ (నయ) = to take away

హృ (హరతి) = to steal
ప్ర + హృ = to hit
ఆ + హృ = to eat
సం + హృ = to completely destroy
వి + హృ = to roam
పరి + హృ = to abandon

bhAvArtha

The meaning of a verb is forcibly taken elsewhere by a prefix. Just like the meaning of the verb hRi (to steal) is changed by the following prefixes : pra, A, saM, vi, pari ... (meanings given above)

ASAD (69)

ఏతే సత్పురుషాః పరార్థఘటకాః స్వార్థాన్ పరిత్యజ యే
సామాన్యాస్తు పరార్థముద్యమభృతః స్వార్థావిరోధేన యే ।
తేఽమీ మానవరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నన్తి యే
యే తు ఘ్నన్తి నిరర్థకం పరహితం తే కే న జానీమహే ॥

సన్ధి విగ్రహ

ఏతే సత్పురుషాః పర అర్థ ఘటకాః స్వార్థాన్ పరిత్యజ యే
సామాన్యాః తు పరార్థం ఉద్యమ భృతః స్వార్థ అవిరోధేన యే ।
తే అమీ మానవ రాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నన్తి యే
యే తు ఘ్నన్తి నిరర్థకం పరహితం తే కే న జానీమహే ॥

shabdArtha

ఏతే = these
సత్పురుష = good man
పర = foreign / other
అర్థ = benefit
ఘటక = component
స్వార్థ = one’s own purposes
పరి + త్యజ్ = to sacrifice
యే = those who

సామాన్య = common
ఉద్యమ = effort
భృత్ = one who carries
విరోధ = opposition
అవిరోధ = no opposition
అమీ = ??
మానవ = man
రాక్షస = demon
హిత = wellbeing
ని + హన్ = to destroy
నిరర్థకం = needlessly
కే = who
జ్ఞా (జానతే, జానాతి) to know
bhAvArtha
These, who are engaged in benefitting others after sacrificing their own purposes are the great men. Those who benefit others without opposing their needs are the common men. Those who destroy others' well being for doing good to themselves are demons in human form. However those who destroy other peoples' well being without any cause whatsoever, we do not know who they are !
Here is a marathi equivalent for the above shloka :
he to satpuruSha svakArya tyajuni anyArta hI sAdhitI
he to madhyama je nijArtha karunI anyArtha sampAditI
he to rAkShasa je svakArya viShayI anyArtha vidhva.nsitI
je kA vyartha parArthahAni kariti te koNa kI durmatI ?

ASAD (70)

అనుదినమనుతాపేనాస్మ్యహం రామ తప్తః
పరమకరుణ మోహం ఛిన్ధి మాయాసమేతమ్ ।
ఇదమతిచపలం మే మానసం దుర్నివారం
భవ్తి చ బహు ఖేదస్త్వాం వినా ధావ శీఘ్రమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
అనుదినం అనుతాపేన ఆస్మి అహం రామ తప్తః
పరమ కరుణ మోహం ఛిన్ధి మాయా సమేతమ్ ।
ఇదం అతిచపలం మే మానసం దుర్నివారం
భవతి చ బహు ఖేదః త్వాం వినా ధావ శీఘ్రమ్ ॥

shabdArtha
అను = following
అనుదినం = daily
తాప = trouble
తప్త = troubled, frustrated
పరమ = highest, the utmost, most excellent
కరుణా = pity, sympathy
మోహ = temptation
ఛిద్ = to cut, cutoff
మాయా = unreality; the illusion by virtue of which one considers the
unreal
universe as really existent and distinct from the supreme spirit
సమేతం = come together with
ఇదం = this
అతి = extremely
చపల = fickle, unstable
మానస = mind
దుర్నివార = (roughly) not easy to control
బహు = too much
ఖేద = sorrow
విన = without
ధావ్ = to run
శీఘ్రం = immediately
bhAvArtha
O Rama, I am extremely tormented by the daily struggle of life. O
most sympathizing one, cut away the temptation that has come to me with mAyA.

This very fickle mind of mine is difficult to control. There is a lot of sorrow without you ! Run to me immediately !
And I am sure the marathi readers will recognize this as the sanskrit version of this verse

అనుదిని అనుతాపే తాపలో రామరాయ
పరమదినదయాళా నీరసీ మోహమాయా
అచపళ మన మాజ఼ే నావరే ఆవరీతా
తుజ విణ శిణ హోతో ధావ రే ధావ ఆతా !
న భూతపూర్వం న కదాపి వార్తా హేమ్నః కురంగః న కదాపి దృష్టః ।
తథాపి తృష్ణా రఘునన్దనస్య వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః ॥

It had never happened before , or been heard of before. A golden deer had never been seen before. Inspite of that, Rama desired it : At the time of destruction, one’s judgement goes bonkers .. !

ASAD (71)

సౌవర్ణాని సరోజాని నిర్మాతుం సన్తి శిల్పినః ।
తత్ర సౌరభ నిర్మాణే చతురః చతురాననః ॥

shabdArtha
సౌవర్ణ = golden
సరోజ (సరస్ + జ) = lotus (one that is born in a lake)
నిర్ + మా = to create
శిల్పిన్ = sculptor
సౌరభ = fragrance
చతురః = capable / skiled/ clever
చతుస్ = four
ఆనన = face
bhAvArtha
The sculptors are there to create golden lotuses. But onlythe four faced one (Brahma) is clever enough to produce fragrance in them !

ASAD (72)

స్వాయత్తమేకాన్తహితం విధాత్రా వినిర్మితం ఛాదనమజ్ఞతాయాః ।
విషేశతః సర్వవిదాం సమాజే విభూషణం మౌనమపణ్డితానామ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
స్వాయత్తం ఏక అన్త హితం విధాత్రా వినిర్మితం ఛాదనం అజ్ఞతాయాః ।
విషేశతః సర్వవిదాం సమాజే విభూషణం మౌనం అపణ్డితానామ్ ॥

shabdArtha
స్వాయత్త = dependent only one onself
అన్త = end
హిత = benefit
విధాతృ = the creator
ఛాదన = covering
అజ్ఞతా = ignorance
విశేషతః = especiAly
సర్వవిద్ = one who knows everything
సమాజ = society / company
విభూషణ = ornament, asset
మౌన = silence
అపణ్డిత = someone who is not a scholar

bhAvArtha
A selfdependent covering of ignorance has been created by the creator with the one intention of benefitting. Especially in the company of the knowledgeable silence is an asset to those who are ignorant.
And again, a marathi version :

వినిర్మిలే జ◌◌ౌకణ అజ్ఞతేచే స్వాధీన జే పద్మభవే ఫుకాచే ।
మూర్ఖాస జే మౌనచి ఫార సాజే సభేస త్యాన్చ్యా బహు జాణతే జే ॥

ASAD (73)

గురుశుశ్రూశయా విద్యా పుష్కలేన ధనేన వా ।
అథ వా విద్యయా విద్యా చతుర్థో న ఉపలభ్యతే ॥

shabdArtha
గురు = teacher
శుశ్రూశా = service
విద్యా = knowledge
పుశ్కల = a lot
ధన = money
చతుర్థ = fourth
ఉప + లభ్ = to obtain
bhAvArtha
Knowledge (is acquired) by serving the teacher, or by a lot of money
or by (exchange of) knowledge. A fourth (path) is not available

---

ASAD (74)
చలత్యేకేన పాదేన తిష్ఠత్యేకేన పణ్డితః ।
న సమీక్ష్యాపరం స్థానం పూర్వమాయాతనం త్యజేత్ ॥
సన్ధి విగ్రహ
చలతి ఏకేన పాదేన తిష్ఠతి ఏకేన పణ్డితః ।
న సమీక్ష్య అపరం స్థానం పూర్వం ఆయాతనం త్యజేత్ ॥

shabdArtha
చల్ = to walk
స్థా (తిష్ఠతి) = to stand
ఏక = one
పణ్డిత = the wise man
సం + ఈక్ష = to examine
అపర = other
స్థాన = place
పూర్వ = previous
ఆయాతన = abode, resting place

త్యక్ = to leave, sacrifice

bhAvArtha

The wise man walks with one foot and stands on one foot. (never steps onto a new place without examining it) Without examining the next place, he does not leave the previous abode.

ASAD (75)

ప్రియ మిత్రాణి ।
కల్పద్రుమః కల్పితమేవ సూత్ సా కామధుక్ కామితమేవ దోగ్ధి ।
చిన్తామణిశ్చిన్తితమేవ దత్తే సతాం తు సంగః సకలమ్ ప్రసూతే । ॥

సన్ధి విగ్రహ
కల్ప ద్రుమః కల్పితం ఏవ సూతే సా కామధుక్ కామితం ఏవ దోగ్ధి ।
చిన్తామణిః చిన్తితం ఏవ దత్తే సతాం తు సంగః సకలం ప్రసూతే ॥

shabdArtha

కల్ప ద్రుమ = kalpa vRikSha : the tree that will give you anything you can imagine

కల్పిత = imagined

సూ = to produce

కామధుక్ = kAmadhenu : the cow who can milk out anything you wish

కామిత = something one has wished for

దోగ్ధి = milks (from duh : to milk)

చిన్తామణి = the gem that gives you anything you can think about

చిన్తిత = something one has thought about

దా = to give

సత్ = the good men

సంగ = company

సకల = everything

bhAvArtha

The kalpavRikSha produces only what you can imagine, The kAmadhenu milks

only what you want. The chintAmaNi give you only what you have thought about. However good company produces everything. (Its benefits are not limited by your thoughts desires or imagination)

ASAD (76)

సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్ న బ్రూయాత్ సత్యమప్రియమ్ ।
ప్రియం చ నానృతం బ్రూయాత్ ఏష ధర్మః సనాతనః ॥

సన్ధి విగ్రహ
సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్ న బ్రూయాత్ సత్యం అప్రియమ్ ।
ప్రియం చ న అనృతం బ్రూయాత్ ఏషః ధర్మః సనాతనః ॥

shabdArtha
సత్య = truth
బ్రూ = to speak
ప్రియ = dear, nice
అనృత = false
ధర్మ = practice
సనాతన = ancient
bhAvArtha
One should speak the truth, and say nice things. One should not say things that are true if they are not nice. And nor should one say nice things if they are not true : This is the ancient practice

---

ASAD (77)

సమ్పూర్ణకుమ్భో న కరోతి శబ్దం
అర్ధో ఘటో ఘోషముపైతి నూనం ।
విద్వాన్ కులీనో న కరోతి గర్వం
మూఢాస్తు జల్పన్తి గుణైర్విహీనాః ॥

సన్ధి విగ్రహ
సమ్పూర్ణ కుమ్భః న కరోతి శబ్దం

అర్ధః ఘటః ఘోషం ఉపైతి నూనం ।
విద్వాన్ కులీనః న కరోతి గర్వం
మూఢాః తు జల్పన్తి గుణైః విహీనాః ॥

shabdArtha
సమ్పూర్ణ = full
కుమ్భ = pot
శబ్ద = noise
అర్ధ = half
ఘట = pot
ఘోష = noise
ఉప + ఈ = to go
నూనం = really
విద్వాన్ = learned
కులీన = one who is from a good family
గర్వ = pride
మూఢ = foolish person
జల్ప్ = to babble
గుణ = quality
విహీన = bereft of

bhAvArtha
A full pot does not make anynoise, however a half full pot really makes noise. A learned respectable person is never vain, but foolish people bereft of any good qualities babble incessantly.

ASAD (78)

నారికేలసమాకారా దృశ్యన్తేఽపి హి సజ్జనాః ।
అన్యే బదరికాకారా బహిరేవ మనోహరాః ॥

సన్ధి విగ్రహ
నరికేల సమాకారాః దృశ్యన్తే అపి హి సజ్జనాః ।
అన్యే బదరికా ఆకారాః బహిః ఏవ మనోహరాః ॥

shabdArtha
నారికేల = coconut
ఆకార = form
దృశ్ = to look
సజ్జన = good man
అన్య = other
బదరికా = the jujube fruit ("bora" in marathi)
బహిః = outside
మనోహర = beautiful
bhAvArtha
The good men seem to be like coconuts. (Tough on the outside but soft inside). Others are like the jujube fruit, beautiful only on the outside (but sour inside).

ASAD (79)

న భూతపూర్వం న కదాపి వార్తా హేమ్నః కురంగః న కదాపి దృష్టః ।
తథాపి తృష్ణా రఘునన్దనస్య వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః ॥

shabdArtha
భూత = happened
పూర్వ = previously
వార్తా = news
హేమన్ = gold
కురంగ = deer
తృష్ణా = desire
రఘునన్దన్ = Rama
వినాశ = destruction
కాల = time
విపరీత = inverted, contrary to rule, wrong
బుద్ధీ = intellect, judgement
bhAvArtha
It had never happened before , or been heard of before. A golden

deer had never been seen before. Inspite of that, Rama desired it : At the time of destruction, one's judgement goes bonkers .. !
As KEDAR S NAPHADE said:

నారికేలసమాకారా దృశ్యన్తేఽపి హి సజ్జనాః ।
అన్యే బదరికాకారా బహిరేవ మనోహరాః ॥

సన్ధి విగ్రహ
నరికేల సమాకారాః దృశ్యన్తే అపి హి సజ్జనాః ।
అన్యే బదరికా ఆకారాః బహిః ఏవ మనోహరాః ॥

"drishyante api"
shabdArtha
నారికేల = coconut
ఆకార = form
దృశ్ = to look
ద్రిశ్యన్తే = be seen
అపి = also
సజ్జన = good man
అన్య = other
బదరికా = the jujube fruit (bora" " in marathi)
బహిః = outside
మనోహర = beautiful
bhAvArtha
The good men seem to be like coconuts. (Tough on the outside but soft inside). Others are like the jujube fruit, beautiful only on the outside (but sour inside).
The phrase "drishyante api" means they (coconuts) are also seen. i.e. if you look for them hard enough, you DO find them i.e. they are scare to find. In contrast the "bera" (Hindi) or "bora" (Marathi) or berry (English) is seen a lot. i.e. good people are like coconuts, hard outside, soft inside and are scarce to find, bad people are like berries, soft outside, hard inside, and are found a lot.

This is shlok 93 in HitopadeshaH's first chapter "MitralAbh"
Another related shubhashita from HitopadeshaH in the related topic.
shloka 100 same chapter is:
manasya anyat vachasya anyat karyam anyat durAtmanAm
mansya ekam vachasya ekam karmaNya ekam mahAtmanAm
i.e the evil people think something else, say something else and do something else. The great (good) people think, say and do the same thing.
Reminds me of a joke I read a long time back. A reporter asked the political figure his secret of success, and the politician replied:
"Well, we think something, say something else, do something else and something else happens!! Beats me!! :))
ShashiKant Joshi

ASAD (80)

పరాన్నం ప్రాప్య దుర్బుద్ధే మా ప్రాణేషు దయాం కురు ।
దుర్లభాని పరాన్నాని ప్రానాః జన్మని జన్మని !!

shabdArtha
పర = other's, foreign
అన్న = food
ప్ర + ఆప్ = to get, obtain
దుర్బుద్ధి = stupid person, idiot
ప్రాణ్ = life
దయా = pity
కృ = to do
దుర్లభ = rare
జన్మన్ = birth
bhAvArtha
You idiot, dont show any pity for your life if you are getting food from someone else (free food). (Go on, stufff yourself ! fall sick !)
Free food is rare , whereas as far as lives are concerned, you will get one at

every
birth !! (I am sure all our fellow grad students will strongly agree with
this :)

ASAD (81)

న దుర్జనః సజ్జనతాముపైతి బహుప్రకారైరపి సేవ్యమానః ।
భూయోఽపి సిక్తః పయసా ఘృతేన న నిమ్బవృక్షో మధురత్వమేతి ॥

సన్ధి విగ్రహ
న దుర్జనః సజ్జనతాం ఉపైతి బహు ప్రకారైః అపి సేవ్యమానః ।
భూయః అపి సిక్తః పయసా ఘృతేన న నిమ్బవృక్షః మధురత్వం ఏతి ॥

shabdArtha
దుర్జన = wicked person
సజ్జన = good man
ఉప + ఈ = to go to
బహు = many
ప్రకార = way
సేవ్ = to serve
భూయః = repeatedly
సిక్త = sprayed
పయస్ = milk
ఘృత = ghee
నిమ్బ = neem
వృక్ష = tree
మధురత్వ = sweetness
bhAvArtha
A wicked person shall never become good even if served in many ways.
A neem tree, even if repeatedly sprayed with milk and ghee shall
never become sweet.

ASAD (82)

కేయూరా న విభూషయన్తి పురుషం హారా న చన్ద్రోజ్జ్వలాః
న స్నానం న విలేపనం న కుసుమం నాలంకృతా మూర్ధజాః ।
వాణ్యేకా సమలంకరోతి పురుషం యా సంస్కృతా ధార్యతే
క్షీయన్తే ఖలూ భూషణాని సతతం వాగ్భూషణం భూషణమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
కేయూరాః న విభూషయన్తి పురుషం హారాః న చన్ద్ర ఉజ్జ్వలాః
న స్నానం న విలేపనం న కుసుమం న అలంకృతాః మూర్ధజాః ।
వాణీ ఏకా సమలంకరోతి పురుషం యా సంస్కృతా ధార్యతే
క్షీయన్తే ఖలూ భూషణాని సతతం వాగ్భూషణం భూషణమ్ ॥

shabdArtha
కేయూర = armlet (bracelet worn on upper arm)
వి + భూశ్ = to decorate
పురుష = man
హార = garland
చన్ద్ర = moon
ఉజ్జ్వల = radiant
స్నాన = bath
విలేపన = smearing
కుసుమ = flower
అలంకృత = decorated / ornamented
మూర్ధన్ = head
మూర్ధజా = hair (from the head)
వాణీ = language/ gift of speech
సంస్కృత = refined
ధృ (ధరతి; పస్సివే ధార్యతే) = to hold, carry, bear.
క్షీ = to dimnish
భూషణ = ornament
వాక్ = speech
bhAvArtha
Armlets do not (really) decorate a person, neither do garlands
as radiant as the moon. Nor again, does the act of bathing or smearing, or

flowers, or ornamented hair. Bearing a gift of refined speech is the only one thing that really ornaments a man. All other ornaments always diminish   the ornament of speech is the (only) ornament (that counts).

ASAD (83)

అన్ద్ ఇన్ చోన్త్రస్త్ తో థే ప్రేవిఓఉస్ సుభాశిత హేరే ఇస్ ఓనే :
కిం వాససేత్యత్ర విచారణీయం వాసః ప్రధానం ఖలు యోగ్యతాయై ।
పీతామ్బరం వీక్ష్య దదౌ స్వకనాం దిగమ్బరం వీక్ష్య విషం సముద్రః ॥

సన్ధి విగ్రహ
కిం వాససా ఇతి అత్ర విచారణీయం వాసః ప్రధానం ఖలు యోగ్యతాయై ।
పీతామ్బరం వీక్ష్య దదౌ స్వకనాం దిగమ్బరం వీక్ష్య విషం సముద్రః ॥

shabdArtha
కిం = what ?
వాసస్ = apparel / clothes
వి + చర్ = to think
ప్రధాన = important
యోగ్యతా = appropriateness
పీత = yellow
అమ్బర = cloth
దదౌ = gave (from dA : to give)
స్వ = one's own
కన్యా = daughter
దిక్ (దిగ్) = directions
వి + ఈక్ష = to see
సముద్ర = sea

bhAvArtha
One should indeed ponder upon the question, "What's in one's apparel ?". Apparel is indeed important for appropriateness. After looking at the one dressed in a rich yellow cloth (vishnu), the sea gave him his daughter (laxmi) and looking at the one dressedin nothing, (Shiva) the sea

gave poison ! (halAhala)

ASAD (84)

గుణైరుత్తుంగతాం యాతి నోత్తుంగేనాసనేన వై ।
ప్రాసాదశిఖరస్థోఽపి కాకో న గరుడాయతే ॥

సన్ధి విగ్రహ
గుణైః ఉత్తుంగతాం యాతి న ఉత్తుంగేన ఆసనేన వై ।
ప్రాసాద శిఖర స్థః అపి కాకః న గరుడాయతే ॥

shabdArtha
గుణ = qualities
ఉత్తుంగతా = greatness
యా = to go
ఉత్తుంగ = tall
ఆసన = seat
ప్రాసాద = palace
శిఖర = tip, peak
కాక = crow
గరుడ = eagle
bhAvArtha
One achieves greatness because of one's qualities, not because
of a high position. Even is placed at the top of the palace.
a crow does not become an eagle

ASAD (85)

అశనం మే వసనం మే జాయా మే బన్ధువర్గో మే ।
ఇతి మే మే కుర్వాణం కాలవృకో హన్తి పురుషాజమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
అశనం మే వసనం మే జాయా మే బన్ధు వర్గః మే ।

ఇతి మే మే కుర్వాణం కాలవృకః హన్తి పురుష అజమ్ ॥

shabdArtha

అశన = food

వసన = dwelling

జాయా = wife

మే = mine

కుర్వాణ = one who does

కాల = time

వృక = wolf

పురుష = man

అజ = goat

భావార్థ

"The food is mine, the dwelling is mine, the wife is mine" : The wolf of time kills the man in the form of a goat who is always doing may may ! (mine ! mine !)

ASAD (SUBHASHITAM from GarudapurAna)

నాభిషేకో న సంస్కారః సింహస్య క్రియతే వనే ।
విక్రమార్జితసత్త్వస్య స్వయమేవ మృగేన్ద్రతా ॥

గరుదపురాణ

For the lion, nobody need place him on the throne by performing certain 'saMskAras.' By the power of his self won might alone, he has become the lord of the animal kingdom. This position has come naturally to the lion.

The poet, through the example of the lion's might and natural abilities. is simply giving us a simile to paint a picture of the great qualities of great people (mahApurushAs). They too, by their own strength, carry themselves forward. These people need no intermediaries to make their case.

ASAD (86)

అల్పకార్యకరాః సన్తి యే నరా బహుభాషిణః ।
శరత్కాలినమేఘాస్తే నూనం గర్జన్తి కేవలమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
అల్ప కార్య కరాః సన్తి యే నరాః బహు భాషిణః ।
శరత్ కాలిన మేఘాః తే నూనం గర్జన్తి కేవలమ్ ॥

shabdArtha

అల్ప = small, little
కార్య = work
కర = one who does
నర = man
బహు = a lot
భాశిన్ = one who talks
శరద్ = autumn
మేఘ = cloud
నూనం = really
గర్జ్ = to roar
కేవలం = only

భావార్థ

Those men who talk too much are ones who do little work. THey are the clouds of autumn; they really only roar. (but do not give any rain)

ASAD (87)

గతే శోకో న కర్తవ్యో భవిష్యం నైవ చిన్తయేత్ ।
వర్తమానేన కాలేన వర్తయన్తి విచక్షణాః ॥

సన్ధి విగ్రహ
గతే శోకః న కర్తవ్యః భవిష్యం న ఏవ చిన్తయేత్ ।
వర్తమానేన కాలేన వర్తయన్తి విచక్షణాః ॥

shabdArtha

గత = gone

శోక = sorrow

కర్తవ్య = should be done

భవిష్య = future

చిన్త్ = to think / to worry

వర్తమాన = present

వర్తయ = to operate (causal from vart)

విచక్షణ = wise

భావార్థ

One should not be sorrowful about what is past, nor should one worry too much about the future. The wise men operate by the present times.

ASAD (89)

చిత్తే భ్రాన్తిర్జాయతే మద్యపానాత్ భ్రాన్తే చిత్తే పాపచర్యాముపైతి ।
పాపం కృత్వా దుర్గతిం యాన్తి మూఢాస్తస్మాన్మద్యం నైవ పేయం న పేయమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ

చిత్తే భ్రాన్తిః జాయతే మద్యపానాత్ భ్రాన్తే చిత్తే పాప చర్యాం ఉపైతి ।
పాపం కృత్వా దుర్గతిం యాన్తి మూఢాః తస్మాత్ మద్యం న ఏవ పేయం న పేయమ్ ॥

shabdArtha

చిత్త = mind

భ్రాన్తి = confusion

మద్య = liqour

పాన = drinking

పాప = sin

చర్యా = practise / observance

ఉప + ఈ = to approach

దుర్గతి = misfortune

మూఢ = foolish man

యా = to go

తస్మాత్ = hence
పేయ = should be drunk

భావార్థ

Drinking of liqour causes confusion of the mind. Once the mind is confused one starts practising a sinful life. After practising sin, the foolish men suffer misfortune. Hence liqour should not be drunk ! should never be drunk !

ASAD (Sanskrit saying)

It is supposed to be said by Rajasekhara in his kavya Mimamsa:

ప్రత్యక్ష కవికావ్యం చ రూపం చ కులయోషితః ।
గృహవైద్యస్య విద్యా చ కస్మైచిద్యది రోచతే ॥

ప్రత్యక్ష = real, visible, directly in front
కవి = poet
కావ్యం = Composition/poetry/literary work
చ = and
కులయోషితః = One who brightens the family(?) (meaning house wife?)
రూపం చ = Her beauty
గృహవైద్యస్య = family doctor's
విద్యా = knowledge
యది = do they
కస్మై చిత్ = ever
రోచతే = shine/please/appeal?

The composition of a contemporary poet and the beauty of one's own wife do not appeal to man, and it is indeed true generally that neither a saint nor an artist is ever recognized and honoured in his own time or clime.

ASAD (90)

Could not resist this one after having said "tasmAt madyaM naiva peyaM na peyaM" in the previous shloka.

కిన్తు మద్యం స్వభావేన యథౌషధం తథా స్మృతమ్ ।
అయుక్తియుక్తం రోగాయ యుక్తియుక్తం యథా స్మృతమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
కిన్తు మద్యం స్వభావేన యథా ఔషధం తథా స్మృతమ్ ।
అయుక్తి యుక్తం రోగాయ యుక్తి యుక్తం యథా స్మృతమ్ ॥

shabdArtha
కిన్తు = but
మద్య = liqour
స్వభావ = nature
ఔషధ = medicine
స్మృత = remembered
యుక్తి = utility ; proportion
యుక్త = used
రోగ = disease

భావార్థ
But liqour is known to be medicinal by nature. If not taken in the correct proportion it leads to disease ; taken in the correct proportion it leads to what is known about it.. (that it is medicinal)...

ASAD (91)

వితర వారి ద వారి దవ ఆతురే
చిర పిపాసిత చాతక పోతకే ।
ప్రచలితే మరుతి క్షణం అన్యథా
క్వ చ భవాన్ క్వ పయః క్వ చ చాతకః ॥

shabdArtha
వి + తౄ = to distribute
వారి = water
వారిద = cloud (one who gives water)
దవ = water

ఆతుర = anxious

చిర = permanently

పిపాసిత = thirsty

చాతక = chAtaka bird

పోతక = young one of an animal

ప్రచలిత = something that has started

మరుత్ = wind

క్షణం = in a moment

క్వ = where

పయస్ = water

భావార్థ

O cloud, distribute water among the ever thirsty young ones of the chAtaka bird ! Otherwise when in a moment the wind starts blowing. where shall you be, where shall the water be and where the chataka birds ?

ASAD (92)

వనాని దహతః వహ్నేః సఖా భవతి మారుతః ।
స ఏవ దీప నాషాయ కృశే కస్య అస్తి సౌహృదమ్ ॥

shabdArtha

వన = forest

దహత్ = one that burns

వహ్ని = fire

సఖి = friend

మారుత = wind

దీప = lamp : here a small one wick light

నాష = destruction

కృశ = weakness

సౌహృద = friendship

భావార్థ

The wind becomes the friend of fire that burns forests. The same
wind causes destruction of fire in the form of a lighted wick.
Who indeed has friends in times of weakness ?

ASAD (Another clipping from India D)

Today's Beautiful Gem: 'The Passage of Time' by BhartRhari.

యత్రానేకః క్వచిదపి గృహే తత్ర తిష్ఠత్యథైకో
యత్రాప్యేకస్తదను బహవస్తత్ర నైకోఽపి చాన్తే
ఇత్థమ్ నైయౌ రజనిదివసౌ లోలయన్ ద్వావివాక్షౌ
కాలః కల్యో భువనఫలకే క్రీడతి ప్రాణిసారైః

In a certain house, where there were once many, there is one now;
Where there were many, at the end none remains!
With night and day as two alternating pieces of dice.
On the chessboard of the world, Time plays with living beings as pawns."

ఆదిత్యస్య గతాగతైరహరహః సఙ్క్షీయతే జీవితం
వ్యాపరైర్బహుకార్యభారగురుభిః కాలో న విజ్ఞాయతే
దృష్ట్వా జన్మజరావిపత్తిమరణం త్రాసశ్చ నోత్పద్యతే
పీత్వా మోహమయీం ప్రమాదమదిరామ్ ఉన్మత్తభూతాం జగత్

"With the endless cycle of sunrise and sunset, life shortens;
Engrossed in mundane tasks, man fails to notice the passage of time!
Nor anxiety is felt at witnessing birth, advance of years, suffering
and finally death;
Oh, the world becomes intoxicated after drinking the wine of delusion!"

ASAD (93)

యది వా యాతి గోవిన్దః మథురాతః పునః సఖి ।
రాధాయాః నయన ద్వన్ద్వే రాధా నామ విపర్యయః ॥

shabdArtha

యది = if
యా = to go
గోవిన్ద = Lord KRishna
మతురా = the city of mathura
సఖి = friend
రాధా = rAdhA ? :)
నయన = eye
ద్వన్ద్వ = couple
నామన్ = name
విపర్యయ = inversion
ధారా = streams (of tears)

భావార్థ

If indeed does Govinda go away from Mathura, then from the eyes of rAdhA will flow the inversion of rAdhA (dhArA = streams)

ASAD (94)

రత్నైర్మహార్హైస్తుతుశుర్న దేవా న భేజిరే భీమవిషేణ భీతిమ్ ।
సుధాం వినా న ప్రయయుర్విరామం న నిశ్చిదార్థాద్విరమన్తి ధీరాః ॥

సన్ధి విగ్రహ
రత్నైః మహా అర్హైః తుతుశుః న దేవాః న భేజిరే భీమవిషేణ భీతిమ్ ।
సుధాం వినా న ప్రయయుః విరామం న నిశ్చిత్ అర్థాత్ విరమన్తి ధీరాః ॥

shabdArtha
రత్న = precious stones
మహా = big
అర్హ = deserving
మహార్హ = great (those that deserve to be called great)
తుశ్ = to be satisfied
దేవ = god
భజ్ = to take recourse (my guess is that bhejire is a past tense

form from the root bhaj)
భీమ = terrible
భీతి = fear
సుధా = the nectar of immortality
యా = to go
విరామ = stop
నిశ్చిత = determined, ascertained
అర్థ = end, aim, objective
వి + రమ్ = to stop
ధీర = courageous, steadfast

భావార్థ

(This sloka describes the churning of the ocean by the gods)
The gods did not get satisfied by great precious stones, nor did they take recourse to fear because of the terrible poison. THey did not go to a stop until they got the nectar of immortality. THe steadfast men do not stop until they have achieved the determined objective.

ASAD (95)

అద్య సంక్రాన్తిః । పఠతు ఏతద్ సుభాశితం మమ గురుణా శ్రీ వసన్త నానివడేకర్మహోదయేన్ విరచితం

Today is Makar SankrAnti. Here is a subhAshita for the occasion composed by my teacher Shri Vasant Nanivadekar

తిలవత్ స్నిగ్ధం మనోఽస్తు వాణ్యాం గుడవన్మాధుర్యం
తిలగుడలడ్డుకవత్ సమ్బన్ధే అస్తు సువృత్తత్వమ్ ।
అస్తు విచారే శుభసంక్రమణం మంగలాయ యశసే
కల్యాణీ సంక్రాన్తిరస్తు వః సదాహమాశంసే ॥

సన్ధి విగ్రహ
తిలవత్ స్నిగ్ధం మనః అస్తు వాణ్యాం గుడవత్ మాధుర్యం
తిల గుడ లడ్డుకవత్ సమ్బన్ధే అస్తు సువృత్తత్వమ్ ।

అస్తు విచారే శుభ సంక్రమణం మంగలాయ యశసే
కల్యాణీ సంక్రాన్తిః అస్తు వః సదా అహం ఆశంసే ॥

shabdArtha

తిల = sesame seeds

స్నిగ్ధ = affectionate; also oily,greasy

మనస్ = mind

వాణీ = language

గుడ = jaggery

మాధుర్య = sweetness

లడ్డుక = laddoo, a sweet ball

సమ్బన్ధ = relation

సు వృత్ తత్త్వ = the principle of goodness

విచార = thought

శుభ = good, auspicious

సంక్రమణ = concurrence, coming together

మంగల = auspicious

యశస్ = glory

కల్యాణ = blessedness, goodness, auspiciousness

సంక్రాన్తి = the festival of makara sa.nkrAnt

సదా = always

ఆ + శంస్ = to wish, to hope, to desire

భావార్థ

May the mind be affectionate like sesame seeds, may there be sweetness in your words as in jaggery and may there be goodness in your relations as is in the relation of sesame and jaggery in a laddoo. May there be in your thoughts a concurrence towards auspicious glory, I always desire that the festival of sankrant may prove to be blessed and auspicious for you all.

ASAD (subhAshitam)

ద్రాక్షా మ్లాన ముఖీ జాతా శర్కరా చాశ్మతామ్ గతా ।
సుభాశిత రసమ్ ద్రుష్ట్వా సుధా భీతా దివమ్ గతా ॥

pratipadArtha:

ద్రాక్షా = grapes
మ్లాన = sullen / dry
ముఖీ = (having) face (like)
జాతా = went / became
శర్కరా = sugar
చ = and
అహ్మతామ్ = stone
గత = went / became
సుభాశిత = is meaning neede ??? subhAshita (good words)
రసమ్ = taste / power / effect
ద్రుష్ట్వా = having seen / seeing
సుధా = nectar / amrutA
భీతా = (being) afraid (of)
దివమ్ = (to) heaven
గతా = went

bhAvArthA:

Seeing the taste of subhAshita, the grape became sullen faced (dry/wrinkled face), sugar became stone (as in big sugar crystals) and the nectar was afraid and ran to heaven.

mahesh

ASAD (96)

సర్వత్ర దేశే గుణవాన్ శోభతే ప్రథితః నరః ।
మణిః శీర్షే గలే బాహౌ యత్ర కుత్ర అపి శోభతే ॥

shabdArtha

సర్వత్ర = everwhere
దేశ = country

గుణవాన్ = a man with good qualities
శోభ్ = to look beautiful
ప్రథిత = famous, celebrated
మణి = gem
శీర్ష = head
గల = neck
బాహు = arm

భావార్థ

A famous man with good qualities is considered an asset anywhere in the country. (JUst as) a gem looks beautiful when worn anywhere : on the head, in the neck or on the arm..

ASAD (97)

యేన కేన ప్రకారేణ యస్య కస్యాపి దేహినః ।
సన్తోశం జనయేత్ప్రాజ్ఞః తదేవేశ్వరపూజనమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
యేన కేన ప్రకారేణ యస్య కస్యాపి దేహినః ।
సన్తోశం జనయేత్ ప్రాజ్ఞః తద్ ఏవ ఈశ్వర పూజనమ్ ॥

shabdArtha
ప్రకార = way
దేహిన్ = man
సన్తోశ = satisfaction
జన్ = to to be born or produced
జనయేత్ = causal form from jan meaning “should generate”
ప్రాజ్ఞ = wise man
ఈశ్వర = god
పూజన = worship

భావార్థ

By some way or the other the wise man should cause the satisfaction of

some one or the other ; that itself is the worship of God.
id AA821902673; Wed, 17 Jan 96 10:17:37 EST

ASAD
priaya samskruta bAndhavAh.
following is a subhAshita we studied in 10th grade (I think by bhartruhari)
which speaks the power of association with ritious people.
guNavarjana samsargAt yAsti nIchOpi gouravam .
pushpamAlA prasa.ngena sUtram shirasidhAryate ..

సన్ధి విగ్రహ
గుణవత్ జన సంసర్గ అత్ య అస్తి నీచ అపి గౌరవమ్ ।
పుశ్ప మాలా ప్రసంగ ఏన సూత్రమ్ శిర అసి ధార్యతే ॥

prati padAratha :
గుణవత్ = virtuous (good) qualities
జన = people
సంసర్గ = association
నీచ = rouge / person of poor(bad ?) quality
గౌరవమ్ = respect
పుశ్పమాలా = garland (of flowers)
ప్రసన్గేన = because of / along with
సూత్రమ్ = thread
శిరహ్ = head
ధార్యతే = climbs / (being)worn
bhAvArtha
Just like the thread being worn in the head (respected) along with the flowers in a garland, a rouge will also acquire respect (for himself) with the association of (being with) good people (sajjana).
guNavarjana saMsargAt yAsti nIchOpi gouravam .
guNavajjana yAti nicho.api (transliteration)
note : yAti means “goes”

పుశ్పమాలా ప్రసంగేన సూత్రమ్ శిరసిధార్యతే ॥

shirasi dhAryate (two separate words)

సన్ధి విగ్రహ
గుణవత్ జన సంసర్గ అత్ య అస్తి నీచ అపి గౌరవమ్ ।
పుశ్పమాలా ప్రసంగ ఏన సూత్రమ్ శిర అసి ధార్యతే ॥

గుణవత్ జన సంసర్గాత్ యాతి నిచః అపి గౌరవమ్ ।
పుష్ప మాలా ప్రసంగేన సూత్రం శిరసి ధార్యతే ॥

prati padAratha :
గుణవత్ = virtuous (good) qualities
జన = people
సంసర్గ = association
నీచ = rouge / person of poor(bad ?) quality
గౌరవమ్ = respect
పుశ్పమాలా = garland (of flowers)
ప్రసఙ్గేన = because of / along with
ప్రసంగ = close association. prasa.ngena = because of close association
సూత్రమ్ = thread
శిరహ్ = head
(original noun is shiras : shirasi is the locative singular, meaning on the head)
ధార్యతే = climbs / (being)worn
bhAvArtha
Just like the thread being worn in the head (respected) along with the flowers in a garland, a rouge will also acquire respect (for himself) with the association of (being with) good people (sajjana).

ASAD (116)

యః పఠతి లిఖతి పశ్యతి పరిపృచ్ఛతీ పణ్డితాన్ ఉపాశ్రయతి ।
తస్య దివాకరకిరణైః నలినీ దలం ఇవ విస్తారితా బుద్ధిః ॥

shabdArtha
పఠ్ = to read
లిఖ్ = to write
దృశ్ (పశ్య) = to see
పరి+ప్రచ్ఛ్ = to enquire
పణ్డిత = learned man
ఉప + ఆ + శ్రి = to take shelter in
దివాకర = sun
కిరణ = ray
నలినీ = lotus
దల = leaf
విస్తారిత = expanded
బుద్ధి = intellect

భావార్థ

One who reads, writes, sees, enquires, lives in the company of learned men, his intellect expands like the lotus leaf does because of the rays of the sun.

ASAD (118)

బాలస్యాపి రవేః పాదాః పతన్త్యుపరి భూభృతామ్ ।
తేజసా సహ జాతానాం వయః కుత్రోపయుజ్యతే ॥

సన్ధి విగ్రహ

బాలస్య అపి రవేః పాదాః పతన్తి ఉపరి భూభృతామ్ ।
తేజసా సహ జాతానాం వయః కుత్ర ఉపయుజ్యతే ॥

shabdArtha
బాల = child
అపి = also
రవి = sun
పాద = foot
పత్ = to fall

భూభృత్ = mountain
తేజస్ = brilliance
జాత = born
వయ = age
కుత్ర = where
ఉప + యుజ్ = use

భావార్థ

Even the feet of a young sun can fall on the top of mountains ..

For those born with brilliance, where indeed is age used (The age is not relevant for great deeds by the brilliant)

ASAD (101)

యస్య అస్తి విత్తం స వరః కులీనః
స పణ్డితః స శ్రుతవాన్ గుణజ్ఞః ।
స ఏవ వక్తా స చ దర్శనీయః
సర్వే గుణాః కాఞ్చనం ఆశ్రయన్తే ॥

శబ్దార్థ

విత్త = money
వర = bridegroom
కులీన = one from a good family
శ్రుతవాన్ = knowledgeable
గుణజ్ఞ = one who knows qualities (one who is a patron of good qualities)
వక్తృ = orator
దర్శనీయ = handsome
సర్వ = all
గుణ = quality
కాఞ్చన = gold
ఆ + శ్రి = to take shelter

భావార్థ

The bridegroom who has a lot of money is the one who is from a good family. He only is the one who is a scholar, who is knowledgeable and is a patron of good qualities. He only is the great orator and he is the most handsome : All qualities take refuge in gold... !(Once someone is known to be rich he is praised for all other qualities whether or not they really exist in him)

ASAD (102)

పార్వతీ ఫణి బాలేన్దు భస్మ మన్దాకినీ యుతా ।
అపవర్గ ప్రదా మూర్తిః కథం స్యాత్ తవ శఙ్కర ॥

shabdArtha

ఫణిన్ = snake
బాల = child
ఇన్దు = moon
భస్మ = ashes
మన్దాకినీ = the ganges
యుత = equipped with
అపవర్గ = heaven, liberation
ప్రదా (ఫ్రోమ్ ప్ర+దా, తో గివే) = one that bestows
మూర్తి = idol
కథం = how
స్యాత్ (ఫ్రోమ్ అస్) = may be

భావార్థ

shiva ! Your form is full of pa varga. (Parvati, phaNi, bAlendu, bhasma and mandAkinI) How shall that form be the bestower of a pavarga (mokSha) ?
He has no a pavarga. How will He give what He does not have? Now the sennse of apavarga changes to mokSha. He is known to be the bestower of mokSha; but how can he give that?

ASAD (103)

The king was walking by the shore of the ocean along with the court poet who was short. On hearing the sound of the waves, the poet addressed the ocean:

సుమిత్రా నన్దన ఆసక్తం ఇమం రాజానం ఈక్ష్య వా ।
అథ వా మాం కృశతనుం జలధే రోదిషి స్వయమ్ ॥

శబ్దార్థ

సుమిత్రా = dasharath's wife, laxman's mother
నన్దన = child
మిత్ర = friend
ఆనన్దన = happiness
ఆసక్త = attached
ఇమం = (from idaM) this
రాజన్ = king
ఈక్ష = to see
కృశ = weak
తను = body
జలధి = sea/ ocean
రుద్ = to cry

భావార్థ

What fear makes you cry?
Is it because seeing the king who is ever intent on pleasing his good friends (su mitrAnandana) or on seeing me the dwarf?
sumitrAnandana can also be broken up as su mitra Anandana (happiness of good friends.
Why should the ocean cry on seeing them? No, It is the king rAma, who is attached (Asakta) to lakShmaNa (sumitrAnandana) and the dwarfish person is agastya himself. The ocean mistakes the poet to be agastya.
Ocean is afraid of rAma as he once threatened to dry him up when attempting to cross over to lanka. The dwarfish sage agastya is said to have drank the ocean. Hence the cause for fear.
Composer V. VAsuNNi moos (kerala)

ASAD (102)

This is a different version of the subhAshita sent as asad(5). This was kindly provided by Shri Mahalingam.

పార్వతీ ఫణి బాలేన్దు భస్మ మన్దాకినీ యుతా ।
అపవర్గ ప్రదా మూర్తిః కథం స్యాత్ తవ శఙ్కర ॥

shabdArtha

ఫణిన్ = snake
బాల = child
ఇన్దు = moon
భస్మ = ashes
మన్దాకినీ = the ganges
యుత = equipped with
అపవర్గ = heaven, liberation
ప్రదా (ఫ◌ః◌ో మ్ర ప్ర+దా, తో గివే) = one that bestows
మూర్తి = idol
కథం = how
స్యాత్ (ఫ◌ః◌ో మ్ర అస్) = may be

భావార్థ

shiva ! Your form is full of pa varga. (Parvati, phaNi, bAlendu, bhasma and mandAkinI) How shall that form be the bestower of a pavarga (mokSha) ? He has no a pavarga. How will He give what He does not have? Now the sennse of apavarga changes to mokSha. He is known to be the bestower of mokSha; but how can he give that?

ASAD (103)

The king was walking by the shore of the ocean along with the court poet who was short. On hearing the sound of the waves, the poet addressed the ocean:

సుమిత్రా నన్దన ఆసక్తం ఇమం రాజానం ఈక్ష్య వా ।
అథ వా మాం కృశతనుం జలధే రోదిషి స్వయమ్ ॥

శబ్దార్థ

సుమిత్రా = dasharath’s wife, laxman’s mother
నన్దన = child
మిత్ర = friend
ఆనన్దన = happiness
ఆసక్త = attached
ఇమం = (from idaM) this
రాజన్ = king
ఈక్ష = to see
కృశ = weak
తను = body
జలధి = sea/ ocean
రుద్ = to cry

భావార్థ

What fear makes you cry?
Is it because seeing the king who is ever intent on pleasing his good friends (su mitrAnandana) or on seeing me the dwarf?
sumitrAnandana can also be broken up as su mitra Anandana (happiness of good friends.
Why should the ocean cry on seeing them? No, It is the king rAma, who is attached (Asakta) to lakShmaNa (sumitrAnandana) and the dwarfish person is agastya himself. The ocean mistakes the poet to be agastya.
Ocean is afraid of rAma as he once threatened to dry him up when attempting to cross over to lanka. The dwarfish sage agastya is said to have drank the ocean. Hence the cause for fear.
Composer V. VAsuNNi moos (kerala)

ASAD (102)
This is a different version of the subhAshita sent as asad(5). This was kindly provided by Shri Mahalingam.

పార్వతీ ఫణి బాలేన్దు భస్మ మన్దాకినీ యుతా ।
అపవర్గ ప్రదా మూర్తిః కథం స్యాత్ తవ శఙ్కర ॥

shabdArtha
ఫణిన్ = snake
బాల = child
ఇన్దు = moon
భస్మ = ashes
మన్దాకినీ = the ganges
యుత = equipped with
అపవర్గ = heaven, liberation
ప్రదా (ఫ్రోమ్ ప్ర+దా, తో గివే) = one that bestows
మూర్తి = idol
కథం = how
స్యాత్ (ఫ్రోమ్ అస్) = may be

భావార్థ

shiva ! Your form is full of pa varga. (Parvati, phaNi, bAlendu, bhasma and mandAkinI) How shall that form be the bestower of a pavarga (mokSha) ? He has no a pavarga. How will He give what He does not have? Now the sennse of apavarga changes to mokSha. He is known to be the bestower of mokSha; but how can he give that?

ASAD (103)

The king was walking by the shore of the ocean along with the court poet who was short. On hearing the sound of the waves, the poet addressed the ocean:

సుమిత్రా నన్దన ఆసక్తం ఇమం రాజానం ఈక్ష్య వా ।
అథ వా మాం కృశతనుం జలధే రోదిషి స్వయమ్ ॥

శబ్దార్థ

సుమిత్రా = dasharath’s wife, laxman’s mother

నన్దన = child
మిత్ర = friend
ఆనన్దన = happiness
ఆసక్త = attached
ఇమం = (from idaM) this
రాజన్ = king
ఈక్ష = to see
కృశ = weak
తను = body
జలధి = sea/ ocean
రుద్ = to cry

భావార్థ

What fear makes you cry?
Is it because seeing the king who is ever intent on pleasing his good friends (su mitrAnandana) or on seeing me the dwarf?
sumitrAnandana can also be broken up as su mitra Anandana (happiness of good friends.
Why should the ocean cry on seeing them? No, It is the king rAma, who is attached (Asakta) to lakShmaNa (sumitrAnandana) and the dwarfish person is agastya himself. The ocean mistakes the poet to be agastya.
Ocean is afraid of rAma as he once threatened to dry him up when attempting to cross over to lanka. The dwarfish sage agastya is said to have drank the ocean. Hence the cause for fear.
Composer V. VAsuNNi moos (kerala)

ASAD (105)

జీవితే యస్య జీవన్తి లోకే మిత్రాణి బాన్ధవాః ।
సఫలం జీవితం తస్య కో న స్వార్థాయ జీవతి ॥

శబ్దార్థ

జీవిత = life

జీవ్ = to live
లోక = this world
మిత్ర = friend
బాన్ధవ = relative
సఫల = fruitful
స్వార్థ = one’s own ends

భావార్థ

In this world, Only that man, because of whom
friends and relatives are able to live, has lived (in the true sense of the word). Otherwise, who in this world does not live solely to meet one’s own ends ?

ASAD (104)

చాతక ధూమ సమూహం దృష్ట్వా మా ధావ వారి ధర బుద్ధ్యా ।
ఇహ హి భవిష్యతి భవతః నయన యుగాదేవ వారిణాం పూరః ॥

శబ్దార్థ

చాతక = the ever thirsty chAtaka bird that lives only on raindrops
ధూమ = smoke
సమూహ = group
దృశ్ = to see
ధావ్ = to run
వారి = water
వారి ధర = water carrier(cloud)
ఇహ = here
భవ్ = to be
భవాన్ = you
నయన = eye
యుగ = couple
పూర = flood

భావార్థ

O chataka, seeing the group of smoke clouds do not run to them thinking they are water carriers ! Here there indeed shall flow from your own eyes a flood of water !

Subject: ASAD(106)

This verse is a compliment to the great sanskrit author BAnabhatta who was known for his rather complex style of writing with sentences lasting for pages together.

జాతా శిఖణ్డినీ ప్రాక్ యథా శిఖణ్డీ తథావగచ్ఛామి ।
ప్రాగల్భ్యమధికమాప్తుం వాణీ బాణో బభూవేతి ! ॥

సన్ధి విగ్రహ
జాతా శిఖణ్డినీ ప్రాక్ యథా శిఖణ్డీ తథ అవగచ్ఛామి ।
ప్రాగల్భ్యం అధికం ఆప్తుం వాణీ బాణః బభూవ ఇతి ! ॥

శబ్దార్థ
జాత = born, become (from jan, to be born, or created)
ప్రాక్ = a long time ago
అవ + గమ్ = to comprehend, understand
ప్రాగల్భ్య = development, depth, maturity
ఆప్ = to obtain
వాణీ = language
బభూవ = became (from bhU, to become)

భావార్థ

Just as shikandini, a long time ago became shikhandi, similarly I now realize that in order to acquire more maturity, the language (of sanskrit) itself became re incarnated as the author bANa !

ASAD (107)

దక్షిణే లక్ష్మణో యస్య వామే తు జనకాత్మజా ।
పురతో మారుతిర్యస్య తం వన్దే రఘునన్దనమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
దక్షిణే లక్ష్మణో యస్య వామే తు జనక ఆత్మజా ।
పురతః మారుతిః యస్య తం వన్దే రఘు నన్దనమ్ ॥

శబ్దార్థ

దక్షిణ = right side
వామ = left side
జనక = king Janaka (father of Sita)
ఆత్మజా = daughter
పురతః = in front
వన్ద్ = to pray
నన్దన = child

భావార్థ

I bow down to that child of the Raghus to whose right is lakShmana.
to whose left is the daughter of Janaka and in front of whom is Maruti.

ASAD (109)

దాతవ్యం భోక్తవ్యం ధనవిషయే సంచయో న కర్తవ్యః ।
పశ్యేహ మధుకరీణాం సంచితార్థం హరన్త్యన్యే ॥

సన్ధి విగ్రహ
దాతవ్యం భోక్తవ్యం ధన విషయే సంచయః న కర్తవ్యః ।
పశ్య ఇహ మధుకరీణాం సంచిత అర్థం హరన్తి అన్యే ॥

శబ్దార్థ

దాతవ్య = shouold be given
భోక్తవ్య = should be used, enjoyed
ధన = money
సంచయ = collection
కర్తవ్య = should be done
పశ్య = see (from dRish)
ఇహ = here

మధుకరీ = bee
హృ (హరతి) = to steal
అన్య = other

భావార్థ

It should be given or enjoyed and spent. As far as money is concerned it should never be stocked up. Look here, the collected savings of the bees are stolen by others.

ASAD (110)

త్యజన్తి మిత్రాణి ధనైర్విహీనం దారాశ్చ పుత్రాశ్చ సుహృజ్జనాశ్చ ।
తం అర్థవన్తం పునరాశ్రయన్తి అర్థో హి లోకే పురుషస్య బన్ధుః ॥

సన్ధి విగ్రహ
త్యజన్తి మిత్రాణి ధనైః విహీనం దారాః చ పుత్రాః చ సుహృద్ జనాః చ ।
తం అర్థవన్తం పునః ఆశ్రయన్తి అర్థః హి లోకే పురుషస్య బన్ధుః ॥

శబ్దార్థ

త్యజ్ = to leave
మిత్ర = friend
ధన = money
విహీన = bereft of
దారా = wife
సుఃఋుద్ = affectionate
అర్థవాన్ = one with money
ఆ+శ్రి = to take refuge in
లోక = world
పురుష = man
బన్ధు = brother

భావార్థ

Friends leave the man without money, so do wives, sons and other affectionate people. They all come back after the man is again wealthy : Wealth

is the only real brother of man in this world.

ASAD (111)

తృణాదపి లఘుస్తూలస్తూలాదపి చ యాచకః ।
వాయునా కిం న నీతోఽసౌ మామయం ప్రార్థయేదితి ॥

సన్ధి విగ్రహ
తృణాత్ అపి లఘుః తూలః తూలాత్ అపి చ యాచకః ।
వాయునా కిం న నీతః అసౌ మాం అయం ప్రార్థయేత్ ఇతి ॥

శబ్దార్థ

తృణ = grass
తూల = air
యాచక = begger
లఘు = small / inferior / light
వాయు = wind
నీత = taken
అసౌ = him (from adas)
అయం = him (from idaM)
ప్రార్థ్ = to beg / pray

భావార్థ

Air is lighter (inferior to) grass, and a beggar is inferior to air.
Why indeed can then the beggar cannot be taken by the wind ? "He will beg me too ! " (says the wind) ......

ASAD (113)

అయం నిజః పరో వా ఇతి గణనా లఘు చేతసామ్ ।
ఉదార చరితానాం తు వసుధా ఏవ కుటుమ్బకమ్ ॥

శబ్దార్థ

అయం = this (man)

నిజ = one's own

పర = foreign, distant

గణనా = consideration

లఘు = small

చేతస్ = mind

ఉదార = generous

చరిత = nature

వసుధా = earth

కుటుమ్బక = family

భావార్థ

"This man is mine and this one is not" is a way of thinking adopted only by the narrow minded. For those who are generous in nature, the whole world is like their own family.

ASAD (113)

అయం నిజః పరో వా ఇతి గణనా లఘు చేతసామ్ ।
ఉదార చరితానాం తు వసుధా ఏవ కుటుమ్బకమ్ ॥

శబ్దార్థ

అయం = this (man)

నిజ = one's own

పర = foreign, distant

గణనా = consideration

లఘు = small

చేతస్ = mind

ఉదార = generous

చరిత = nature

వసుధా = earth

కుటుమ్బక = family

భావార్థ

"This man is mine and this one is not" is a way of thinking adopted

only by the narrow minded. For those who are generous in nature, the whole world is like their own family.

ASAD (112)

అతిపరిచయాదవజ్ఞా సన్తతగమనాదనాదరో భవతి ।
మలయే భిల్లపురన్ధ్రీ చన్దనతరుకాష్ఠమిన్ధనం కురుతే ॥

సన్ధి విగ్రహ
అతి పరిచయాయ్ అవజ్ఞా సన్తత గమనాత్ అనాదరః భవతి ।
మలయే భిల్ల పురన్ధ్రీ చన్దన తరు కాష్ఠం ఇన్ధనం కురుతే ॥

శబ్దార్థ

అతి = excessive
పరిచయ = familiarity
అవగ఼ో్య = contempt
సన్తత = repeated
గమన = going
అనాదర = disrespect
మలయ = malaya mountain
భిల్ల = tribal
పురన్ధ్రీ = wofe
చన్దన = sandal
తరు = tree
కాష్ఠ = log
ఇన్ధన = fuel
కురుతే = does (from kRi)

భావార్థ

Excessive familiarity breeds contempt, Going repeatedly (to someone else's house) causes disrespect to you. On malaya mountain (which is very rich in sandalwood trees) the wife of a tribal uses sandalwood even for the daily fuel needs.

ASAD (112)

అతిపరిచయాదవజ్ఞా సన్తతగమనాదనాదరో భవతి ।
మలయే భిల్లపురన్ధ్రీ చన్దనతరుకాష్ఠమిన్ధనం కురుతే ॥

సన్ధి విగ్రహ
అతి పరిచయాయ్ అవజ్ఞా సన్తత గమనాత్ అనాదరః భవతి ।
మలయే భిల్ల పురన్ధ్రీ చన్దన తరు కాష్ఠం ఇన్ధనం కురుతే ॥

శబ్దార్థ

అతి = excessive
పరిచయ = familiarity
అవగ్ఞ్యా = contempt
సన్తత = repeated
గమన = going
అనాదర = disrespect
మలయ = malaya mountain
భిల్ల = tribal
పురన్ధ్రీ = wofe
చన్దన = sandal
తరు = tree
కాష్ఠ = log
ఇన్ధన = fuel
కురుతే = does (from kRi)

భావార్థ

Excessive familiarity breeds contempt, Going repeatedly (to someone else's house) causes disrespect to you. On malaya mountain (which is very rich in sandalwood trees) the wife of a tribal uses sandalwood even for the daily fuel needs.

ASAD (114)

ఛాయాం అన్యస్య కుర్వన్తి తిష్ఠన్తి స్వయం ఆతపే ।

ఫలాని అపి పర అర్థాయ వృక్షాః సత్పురుషా ఇవ ॥

శబ్దార్థ

ఛాయా = shade
అన్య = others
కుర్వన్తి = do (from kRi)
తిష్ఠని = stand (from sthA)
స్వయం = themselves
ఆతప = heat
ఫల = fruit
పర = others
అర్థ = benefit
వృక్ష = tree
సత్ = good
పురుష = man

భావార్థ

They make shade for others and stand in the heat themselves. Even fruits are for the good of others: Trees are indeed like good men.

ASAD (114)

ఛాయాం అన్యస్య కుర్వన్తి తిష్ఠన్తి స్వయం ఆతపే ।
ఫలాని అపి పర అర్థాయ వృక్షాః సత్పురుషా ఇవ ॥

శబ్దార్థ

ఛాయా = shade
అన్య = others
కుర్వన్తి = do (from kRi)
తిష్ఠని = stand (from sthA)
స్వయం = themselves
ఆతప = heat
ఫల = fruit
పర = others

అర్థ = benefit
వృక్ష = tree
సత్ = good
పురుష = man

భావార్థ

They make shade for others and stand in the heat themselves. Even fruits are for the good of others: Trees are indeed like good men.

ASAD (115)

లాలయేత్ పంచ వర్షాణి దశ వర్షాణి తాడయేత్ ।
ప్రాప్తే తు షోడశే వర్షే పుత్రే మిత్రవద్ ఆచరేత్ ॥

శబ్దార్థ

లాల్ = to pamper
పంచ = five
వర్ష = year
దశ = ten
తడ్ = to hit
ప్రాప్త = reached
షోడశ = sixteen
పుత్ర = son
మిత్ర = friend
ఆ+చర్ = to behave, interact

భావార్థ

One should pamper one's son for five years then discipline him for ten years. However once he reaches the age of sixteen one should treat him as a friend

---

ASAD (VaidhyAn prati (On Doctors))

వైద్యరాజ నమస్తుభ్యమ్ యమరాజ సహోధర

యమో హరతి ప్రాణాన్ వైధ్యహ్ ప్రాణన్ ధనాని చ

Salutations to you, Doctor, the brother of Yama (God of death)
Yama steals (takes away) the life; a Doctor life and wealth as well.

చితామ్ ప్రజ్వలితామ్ ద్రుస్త్వా వైధ్యహ్ విస్మయమాగతహ్
నాహమ్ గతహ్ న మయ్ భ్రాతా కస్యేదమ్ హస్తలాగవమ్

Seeing the burning pyre the Doctor became worried
(He thought) Neither did I attended to this person
Nor did my brother, whose handiwork is this

Dear Friends.
The real Humor or Joke is that the following verses are literally true. The practice and theory of medicine is completely wrong in its basis. This is true of all medicine, western, eastern, oriental or otherwise. Because, as you know, the nature follows an immutable cause and effect relationship for everything that happens. The disease is produced by its causes. The practice of medicine does not at all deal with the cause of a disease, but it only deals with palliating the symptoms of a disease, further letting the causes to continue.   Another, real but sad joke is that even very intelligent people, who would otherwise investigate/reasearch everything before they practice, subscribe to the practice of medicine without questioning the logic.

ASAD (117)

యథైకేన న హస్తేన తాలికా సమ్ప్రపద్యతే ।
తథోద్యమపరిత్యక్తం కర్మ నోత్పాదయేత్ ఫలమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
యథా ఏకేన న హస్తేన తాలికా సమ్ప్రపద్యతే ।
తథా ఉద్యమ పరిత్యక్తం కర్మ న ఉత్పాదయేత్ ఫలమ్ ॥

శబ్దార్థ
హస్త = hand

తాలికా = clap
సమ్ + ప్ర + పద్ = to become
ఉద్యమ = effort
పరిత్యక్త = deprived of
కర్మన్ = work
ఉత్ + పద్ = to obtain
ఫల = fruit

భావార్థ

Just as a clap cannot happen with just one hand, similarly any work deprived of effort will not obtain fruit.

ASAD (117)

యథైకేన న హస్తేన తాలికా సమ్ప్రపద్యతే ।
తథోద్యమపరిత్యక్తం కర్మ నోత్పాదయేత్ ఫలమ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ

యథా ఏకేన న హస్తేన తాలికా సమ్ప్రపద్యతే ।
తథా ఉద్యమ పరిత్యక్తం కర్మ న ఉత్పాదయేత్ ఫలమ్ ॥

శబ్దార్థ

హస్త = hand
తాలికా = clap
సమ్ + ప్ర + పద్ = to become
ఉద్యమ = effort
పరిత్యక్త = deprived of
కర్మన్ = work
ఉత్ + పద్ = to obtain
ఫల = fruit

భావార్థ

Just as a clap cannot happen with just one hand, similarly any work deprived of effort will not obtain fruit.

ASAD (124)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

అష్టాదశ పురాణానాం సారం వ్యాసేన కీర్తితమ్ ।
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పర పీడనమ్ ॥

శబ్దార్థ

అష్టాదశ = eighteen
సార = essence
కీర్త్ = to tell
పరోపకార = benefitting others (para upakAra)
పుణ్య = purification acquired by virtuous deeds
పాప = sin
పర = other
పీడన = harrasment

భావార్థ

The essence of the eighteen scriptures (purANas) is stated by VyAsa :
“Benefitting others leads to purification and harassing others leads to sin.

ASAD (125)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

అర్థాగమో నిత్యమరోగితా చ ప్రియా చ భార్యా ప్రియవాదినీ చ ।
వశ్యశ్చ పుత్రోఽర్థకారీ చ విద్యా షడ్ జీవలోకస్య సుఖాని రాజన్ ॥

సన్ధి విగ్రహ
అర్థ ఆగమః నిత్యం అరోగితా చ ప్రియా చ భార్యా ప్రియ వాదినీ చ ।
వశ్యః చ పుత్రః అర్థకారీ చ విద్యా షడ్ జీవ లోకస్య సుఖాని రాజన్ ॥

శబ్దార్థ

అర్థ = money
ఆగమ = arrival
నిత్య = always
అరోగిత = diseaselessness
ప్రియ = dear
వాదినీ = she who speaks
వశ్య = under control
పుత్ర = son
విద్యా = knowledge
షడ్ = six
జీవ లోక = the mortal world
రాజన్ = king

భావార్థ

O King, The arrival of money, incessant good health, a dear and sweet speaking wife, a son under one's control (a son who has not strayed from the right path), and knowledge capable of earning money are the six happinesses of the mortal world.

ASAD (126)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

అకృత్వా పర సన్తాపం అగత్వా ఖల మన్దిరమ్ ।
సాధోః మార్గం అనుసృత్య యత్ స్వల్పం అపి తద్ బహు॥

శబ్దార్థ

అకృత్వా = without doing (from kRi)
అగత్వా = without going (from gam)
సన్తాప = harrasment
ఖల = evil person

మన్దిర = abode
సాధు = good man
మార్గ = path
అను + సృ = to follow
స్వల్ప = little
బహు = a lot

భావార్థ

Without harassing others, without going to the abode of evil men.
and following the path laid down by good men, whatever achieved, evem if
little, is indeed a lot.

ASAD (129)

ప్రియాః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

ఆపది మిత్ర పరీక్షా శూర పరీక్షా రణ అంగణే భవతి ।
వినయే వంశ పరీక్షా శీల పరీక్షా ధన క్షయే భవతి ॥

సన్ధి విగ్రహ

Apad = చలమిత్య్
mitra = ఫ్రిఎన్ద్
parIkShA = తేస్త్
shUra = వలిఅన్త్
raNa = బత్త్లే
a.ngaNa = ఫ్రిఎల్ద్
vinaya = హుమిలిత్య్
va.nsha = ఫమిల్య్
shIla = చరచ్తేర్
dhana = మోనేయ్
kShaya = లోస్స్, వేఅకేనిన్గ్, స్చ్రిచిత్య్

శబ్దార్థ

A friend’s test is in calamity, the test of a valiant person is on

the battlefield. The test of a family is in its' humility and the test of one's character is in poverty.

భావార్థ

ASAD (131)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

విద్వత్త్వం చ నృపత్వం చ న ఏవ తుల్యే కదాచన ।
స్వదేశే పూజ్యతే రాజా విద్వాన్ సర్వత్ర పూజ్యతే ॥

శబ్దార్థ

విద్వత్త్వ = scholarliness
నృపత్వ = The title of king
తుల్య = comparable
స్వదేశ = one's own country
పూజ్ = to worship
రాజన్ = king
విద్వత్ = scholar
సర్వత్ర = everywhere

భావార్థ

Being a scholar and being a king are never ever comparable. A king is worshipped in his own country whereas a scholar is respected everywhere.

ASAD (133)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

A couple of subhAshitas from the hard working farmers

గణయన్తి న యే సూర్యం వృష్టిం శీతం చ కర్షకాః ।
యతన్తే సస్యలాభాయ తైః సాకం హి వసామి అహమ్ ॥

శబ్దార్థ

గణ్ = to count, to consider
సూర్య = sun
వృష్టి = rain
శీత = cold
కర్షక = farmer
యత్ = to strive
సస్య = grain
లాభ = acquirement, acquisition
సాకం = with
వస్ = to live

భావార్థ

The farmers do not consider the heat from the sun or rain or the cold winters but consistently strive for acwuiring grain. I (God ?) indeed live with them.

For marathi readers : nase rAuLI vA nase mandirI
jithe rAbatI hAta tethe harI .... ?

ASAD (136)

ప్రియాః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

మూర్ఖస్య పంచ చిహ్నాని గర్వో దుర్వచనం తథా ।
క్రోధశ్చ దృఢవాదశ్చ పరవాక్యేష్వనాదరః ॥

సన్ధి విగ్రహ
మూర్ఖస్య పంచ చిహ్నాని గర్వః దుర్వచనం తథా ।
క్రోధః చ దృఢవాదః చ పరవాక్యేషు అనాదరః ॥

శబ్దార్థ

మూర్ఖ = fool

పంచ = five
చిహ్న = sign
గర్వ = vanity
దుర్వచన = wicked statements
క్రోధ = anger
దృఢ = unrelenting
వాద = argument
పర = other
వాక్య = sentence
అనాదర = lack of respect

భావార్థ

There are five signs of a fool : Vanity, wicked conversation, anger, stubborn arguments, and a lack of respect for other people's opinions.

ASAD (139)

ప్రియః సంస్కృతప్రియాః।

(Dear Sanskrit Lovers)

అష్టౌ గుణా పురుషం దీపయన్తి ప్రజ్ఞా సుశీలత్వదమౌ శ్రుతం చ ।
పరాక్రమశ్చాబహుభాషితా చ దానం యథాశక్తి కృతజ్ఞతా చ ॥

సన్ధి విగ్రహ

అష్టౌ గుణాః పురుషం దీపయన్తి ప్రజ్ఞా సుశీలత్వ దమౌ శ్రుతం చ ।
పరాక్రమః చ అ బహు భాషితా చ దానం యథా శక్తి కృతజ్ఞతా చ ॥

శబ్దార్థ

అష్టౌ = eight
గుణ = qualities
పురుష = man
దీప్ = to adorn, to grace
ప్రగ్ఞ్య = intellect
సుశీలత్వ = good character

దమ = self control

శ్రుత = knowledge

పరాక్రమ్ = valor

బహు = too much

భాష్ = to speak

దాన = the act of giving

శక్తి = strength

కృతజ్ఞతా = gratitude

భావార్థ

Eight qualities adorn a man : Intellect, good character, self control.
knowledge, valor, not talking too much, being charitable as per his (financial) strength and gratitude.

ASAD (141)

కః న యాతి వశం లోకే ముఖం పిణ్డేన పూరితః ।
మృదంగః ముఖ లేపేన కరోతి మధురం ధ్వనిమ్ ॥

sandhi vigraha

యా = to go

వశ = control

లోక = this world

ముఖ = mouth

పిణ్డ = morsel of food

పూర్ = to fill

మృదంగ = drum

ముఖ = mouth

లేప = smearing

మధుర = sweet

ధ్వని = sound

శబ్దార్థ

In this world who indeed wont come under control once his/her

mouth is filled with food ? Even the mRida.nga makes a sweet sound after its mouth is smeared.

ఐక్యం బలం సమాజస్యా తదభావే స దుర్బలః ।
తస్మాత్ ఐక్యం ప్రశంసన్తి దృఢం రాష్ట్ర హితైషిణః ॥

శబ్దార్థ

ఐక్య = unity
బల = strength
సమాజ = society
దుర్బల = weak
ప్ర+శంస్ = to praise
దృఢం = strongly
రాష్ట్ర = nation
హితైషిన్ = one who wishes good

భావార్థ

Unity is the strength of any society and it (society) is weak without it. Hence those who wish the good of the nation strongly praise unity.

ASAD (144)
We had a big thread on “Ramayana in a Stanza” Here is the bhAgavata (life of Shri KRishna) in four lines :

ఆదౌ దేవకిదేవగర్భజననం గోపీగృహే వర్ధనం
మాయాపుతనజీవితాపహరణం గోవర్ధనోద్ధారణమ్ ।
కంసచ్ఛేదనకౌరవాదిహననం కున్తీతనూజావనం
ఏతద్భాగవతం పురాణకథితం శ్రీకృష్ణలీలామృతమ్ ॥ ౧౬ ॥

సన్ధి విగ్రహ
ఆదౌ దేవకి దేవ గర్భ జననం గోపీ గృహే వర్ధనం
మాయా పుతన జీవిత అపహరణం గోవర్ధన ఉద్ధారణమ్ ।
కంస చ్ఛేదన కౌరవ ఆది హననం కున్తీ తనూజ అవనం
ఏతద్ భాగవతం పురాణ కథితం శ్రీ కృష్ణ లీలా అమృతమ్ ॥ ౧౬ ॥

శబ్దార్థ

ఆదౌ = First

గర్భ = womb

జనన = birth

గృహ = house

వర్ధన = growing up

జీవిత = life

అపహరణ = stealing

ఉద్ధారణ = lifting up

ఛేదన = cutting

హనన = killing

తనూజ = son

అవన = protection

కథిత = told

లీలా = legend (?)

భావార్థ

First the birth of the lord in the womb of devaki, then the growing up in the house of gopis, the stealing of life from the deceitful pUtana, the lifting up of the
govardhana mountain, the cutting (beheading) of kansa,the killing of the kauravas etc. and the protection of the sons of kunti : This is the BhAgavat as told in the purANas and which is immortal because of the legends of Shri Krishna.

ASAD (146)

గురుర్బన్ధురబన్ధూనాం గురుశ్చక్షురచక్షుషామ్ ।
గురుః పితా చ మాతా చ సర్వేషాం న్యాయవర్తినామ్ ॥

సన్ధి విగ్రహ

గురుః బన్ధుః అబన్ధూనాం గురుః చక్షుః అచక్షుషామ్ ।
గురుః పితా చ మాతా చ సర్వేషాం న్యాయవర్తినామ్ ॥

శబ్దార్థ

గురు = preceptor
బన్ధు = brother / kin
అబన్ధు = one who does not have any brothers / kinmen
చక్షుస్ = eye
అచక్షుస్ = one without an eye
పితృ = father
మాతృ = mother
సర్వ = everyone
న్యాయ = justice
వర్తిన్ = one who lives / behaves

భావార్థ

The teacher is the brother to those who dont have any kinmen, the teacher is an eye through which the blind can see. The teacher is a father and mother to everyone who lives on the path of justice.

ASAD (149)

గర్వాయ పరపీడాయై దుర్జనస్య ధనం బలమ్ ।
సుజనస్య తు దానాయ రక్షణాయ చ తే సదా ॥

శబ్దార్థ

గర్వ = vanity
పర పీడా = harrasment of others
దుర్జన = wicked person
ధన = money
బల = power
సుజన = good man
దాన = act of giving , charity
రక్షణ = protection
సదా = always

భావార్థ

The wealth and power of a wicked person are for vanity and harrasment
of others respectively. However with a good man they are always (used) for
charity and for protection.

ASAD (155)

అమ్బా యస్య ఉమాదేవీ జనకః యస్య శంకరః ।
విద్యాం దదాతి సర్వేభ్యః స నః పాతు గజాననః ॥

శబ్దార్థ

అమ్బా = mother
ఉమా = pArvatI
జనక = father
విద్యా = knowledge
దా = to give
పా = to bless
గజ = elephant
ఆనన = mouth

భావార్థ

May the elephant faced one (Ganapati) whose mother is umA devi.
whose father is sha.nkara and who gives knowledge to everybody, bless us.

ASAD (156)

గౌరవం ప్రాప్యతే దానాత్ న తు విత్తస్య సంచయాత్ ।
స్థితిః ఉచ్చైః పయోదానాం పయోధీనాం అధః స్థితిః ॥

శబ్దార్థ

గౌరవ = glory
ప్రాప్ = to obtain
దాన = giving
విత్త = money

సంచయ = collection
స్థితి = position
ఉచ్చైః = up
పయోద = cloud (one who gives water)
పయోధీ = sea (one that stores water)
అధః = down

భావార్థ

Fame is obtained by giving money, not collecting it. Clouds (givers of water) have a high position whereas the seas (storers of water) have a low position.

ASAD (160)

ఉద్యమః సాహసం ధైర్యం బుద్ధిః శక్తిః పరాక్రమః ।
షడ్ ఏతే యత్ర వర్తన్తే దేవః తత్ర సహాయకృత్ ॥

శబ్దార్థ

ఉద్యమ = industriousness
సాహస = adventure
ధైర్య = courage
బుద్ధి = intelligence
శక్తి = strength
పరాక్రమ = adventurous accomplishment
షడ్ = six
వృత్ = to exist
దేవ = god
సహాయ = help

భావార్థ

God provides help where these siz qualities exist : industriousness, adventure. courage, intelligence, strength and adventurous accomplishment.

ASAD (161)

ఉపదేశః హి మూర్ఖాణాం ప్రకోపాయ న శాన్తయే ।
పయః పానం భుజంగానాం కేవలం విషవర్ధనమ్ ॥

శబ్దార్థ

ఉపదేశ = advice
మూర్ఖ = idiot
ప్రకోప = aggravation
శాన్తి = calmness
పయస్ = milk
పాన = drinking
భుజంగ = snake
విష = poison
వర్ధన = growth

భావార్థ

Advising an idiot leads to more aggravation than peace. Feeding milk to a snake only serves to increase its poison.

ASAD (163)

ఆత్మనః ముఖ దోషేణ బధ్యన్తే శుక సారికాః ।
బకాః తత్ర న బధ్యన్తే మౌనం సర్వార్థ సాధనమ్ ॥

శబ్దార్థ

ఆత్మన్ = self
ముఖ = mouth
దోష = fault
శుక = parrot
సారికా = a bird (nightingale / cuckoo ?)
బక = stork
బధ్ = to trap, to tie down.
మౌన = silence

సర్వ = all
అర్థ = objective
సాధన = instrument

భావార్థ

Nightingales and parrots are trapped because of the fault of their own mouths. However, storks are not caught. Silence is indeed the instrument that achieves all ends.

ASAD (169)

కరోతి స్వముఖేనైవ బహుధాన్యస్య ఖణ్డనమ్ ।
నమః పతనశీలాయ ముసలాయ ఖలాయ చ ॥

భావార్థ

By his(its) own mouth he (it) injures (pounds) in many ways other people (a lot of grain). My salutations to the pestle and to the wicked man whose character is to fall down.
(The first line is interpreted in two ways depending on how the sandhi in bahudhAnyasya is broken)
First all of you must take a sigh of relief that I am not translating this in Russian. I have a valid comment. The interpretation is just not right. The word khala has two meanings. Kedar gives only one a wicked man. The second is a mortar. Those partisans of this list who were born in cities would not know what this article and its use is/was. It is a piece of stone, preferably, granite which is carved like a mortar. Mortar and pestle are two components of a commonly used pounding mechanism used in ages all over the world. Pounding removes chaff from grain. Its use in India declined after mechanical grain brayers were made available in cities in British rule. The use continued for some time in numerous villages or inaccessible regions. My father's house and that of all my relations had at least one. My mom, auntie and sisters would wake up early in the morning and do their chores with

mortar and pestle singing songs.
The meaning as given by Kedar lacks certain truth. Why would poet, or for that matter, anybody thank a wicked man whose character is to fall down?. In chaturvarNya scheme four classes were assigned certain duties and responsibilities. When they performed such social obligations they earned the social acceptance. On this background poet takes a case of a habitually misbehaving person patanshIla and examines his contributions to the society. Even though he lacks social acceptance due to his nature, the poet opines, his peculiar behavior, actually contributes to the social needs.
Ancient Indians were taught to be polite to each other. respectful to each other, friendly and forgiving to each other. These codes of conducts brought social harmony, but created a situation where blunt, bold actions were frowned upon. People, therefore, would get away with murder, so to say, and nobody would criticize or check their actions. Remember politeness rules. Our patanshIla was exception to this rule. Therefore, when he got mad at sombody or something he would lash out at them and separate their true selves from their alter egos. In other words he would tear the masks of dichotomous, contradictory. personalities. Poet, obviously is paying compliments to such a person. However, he cannot openly come out and praise such a man or his actions. Therefore, the poet resorts to the double talk, ambiguity. double entendre technique. Smart person would find the true meaning behind the obvious.
Nobody writes a couplet praising mortar and pestle, they are so unpoetic. So the true meaning of this couplet is:
By his own mouth he, patanshIla, pounds most of the times people hiding behind veneers and exposes their true nature, salutions to him and his brute force ’musala’.

ASAD (170)

ఖలః కరోతి దుర్వృత్తం నూనం ఫలతి సాధుషు ।
దశాననోఽహరత్ సీతాం బన్ధనం తు మహోదధేః ॥

సన్ధి విగ్రహ

ఖలః కరోతి దుర్వృత్తం నూనం ఫలతి సాధుషు ।
దశ ఆననః అహరత్ సీతాం బన్ధనం తు మహా ఉదధేః ॥

శబ్దార్థ

ఖల = wicked man
దుర్వృత్తం = bad deed
నూనం = really
ఫల్ = to bear fruit
సాధు = good man
దశ = ten
ఆనన = face
హృ = to steal
బన్ధన = retriction
మహత్ = great
ఉదధి = sea

భావార్థ

The wicked man does a bad deed and really it bears fruit among the good. The ten faced one (Ravana) stole Sita, and it was the ocean that had to be restriced ! (by Rama's bridge)

ASAD (170)

ఖలః కరోతి దుర్వృత్తం నూనం ఫలతి సాధుషు ।
దశాననోఽహరత్ సీతాం బన్ధనం తు మహోదధేః ॥

సన్ధి విగ్రహ

ఖలః కరోతి దుర్వృత్తం నూనం ఫలతి సాధుషు ।
దశ ఆననః అహరత్ సీతాం బన్ధనం తు మహా ఉదధేః ॥

శబ్దార్థ

ఖల = wicked man
దుర్వృత్తం = bad deed
నూనం = really
ఫల్ = to bear fruit
సాధు = good man
దశ = ten
ఆనన = face
హృ = to steal
బన్ధన = retriction
మహత్ = great
ఉదధి = sea

భావార్థ

The wicked man does a bad deed and really it bears fruit among the good. The ten faced one (Ravana) stole Sita, and it was the ocean that had to be restriced ! (by Rama's bridge)

ASAD (201)

కార్యార్థీ భజతే లోకః యావత్ కార్యం న సిధ్యతి ।
ఉత్తీర్ణే చ పరే పారే నౌకాయాః కిం ప్రయోజనమ్ ॥

శబ్దార్థ

కార్య అర్థిన్ = one whose inent is getting one's work done
భజ్ = to pray, propitiate
లోక = the world
కార్య = work
సిధ్ = to be accomplished
ఉత్తీర్ణ = crossed
పర = other
పార = bank of a river
నౌకా = boat
ప్రయోజన = use

భావార్థ

The world (men of the world) intending to get its work done.
prays (to you) only until the task is not accomplished. Once you have crossed over to the other bank, what is the use of the boat ?

ASAD (203)

మనో మధుకరో మేఘో మద్యపో మత్కుణో మరుత్ ।
మా మదో మర్కటో మత్స్యో మకారా దశ చంచలాః ॥

సన్ధి విగ్రహ

మనః మధుకరః మేఘః మద్యపః మత్కుణః మరుత్ ।
మా మదః మర్కటః మత్స్యః మకారాః దశ చంచలాః ॥

శబ్దార్థ

మనస్ = mind
మధుకర = bee
మేఘ = cloud
మద్యప = drunkard
మత్కుణ = bed bug
మరుత్ = wind
మా = the goddess of wealth, Laxmi
మద = pride, arrogance, conceit
మర్కట = monkey
మత్స్య = fish
మకార = something starting with the letter “ma”
దశ = ten
చంచల = fickle, unsteady

భావార్థ

The mind, the bee, the cloud, the drunkard, the bed bug, the wind, wealth, pride, the monkey and the fish are the ten things starting with the letter “ma” that are always unsteady.

These postings by Kedar have been taken from the older sanskrit-digest archives.

Some posts are missing.

A Subhashita A Day ASAD

pdf was typeset on January 21, 2023

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*